

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
RESİM-İŞ EĞİTİMİ PROGRAMI

SANAT VE SANAT EĞİTİMİNDE FEMİNİST YAKLAŞIMLAR

Yüksek Lisans Tezi

Gülay Beyzanur ALTUNBAŞ

Danışman

Prof. Çağatay İNAM KARAHAN

SAMSUN
2024

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi?

Evet

Hayır

04.01.2024

Gülay Beyzanur ALTUNBAŞ

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: SANAT VE SANAT EĞİTİMİNDE FEMİNİST YAKLAŞIMLAR

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 04.01.2024 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 7

Tek kaynak oranı : % 2 çıkmıştır.

04.01.2024

Prof. Çağatay İNAM KARAHAN

ÖZET

SANAT VE SANAT EĞİTİMİNDE FEMİNİST YAKLAŞIMLAR

Gülay Beyzanur ALTUNBAŞ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı
Resim-İş Eğitimi Programı
Yüksek Lisans, Şubat/2024
Danışman: Prof. Çağatay İNAM KARAHAN

Bu araştırmada, Üniversitelerin Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalları ve Güzel Sanatlar Fakülteleri resim, heykel ve grafik tasarım bölümlerinde atölye dersi yürüten akademisyenlerin; feminizm'in içinde barındırdığı toplumsal konulara bakış açılarını ve yürüttükleri atölye derslerindeki öğrencilerin feminizmin konularını tercih etme düzeylerini incelemektedir. Araştırmanın kuramsal çerçevesinde, feminizm'in tarihsel süreç içerisinde gelişim sürecine, kadın sanatçılara ve kadın sanatçıların sanat eserlerine yer verilmiştir. Ayrıca sanat eğitiminde feminist yaklaşıma değinilmiştir. Feminizm'in konularından olan; toplumsal kimlik, cinsiyet ayrımı, kadına şiddet gibi sorunların güncelliğini sürdürdüğü görülmektedir. Güncelliğini koruyan bu konuların atölye derslerini yürüten akademisyenler tarafından nasıl ele alındığı ve öğrencilerin farkındalıklar, ürettikleri işlere ne derece yansıtıldığı üzerine bulgular elde etmek araştırmanın başlangıç nedeni olmuştur. Bu bağlamda, sanat ve sanat eğitiminin eleştirel aynı zamanda sorgulayıcı yönü kullanılarak, sanat eğitimcilerin ve sanat eğitimi alan öğrencilerin farkındalıkları üzerine durum analizi yapmak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye'deki Yükseköğretim Kuruluna bağlı Bartın Üniversitesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Dicle Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversite'sinde atölye dersi yürüten 11 akademisyen ile elektronik posta yolu ile görüşme yapılmıştır. Görüşme soruları arasında 7 adet soru bulunmaktadır. Bu soruların 2 tanesi katılımcının kişisel bilgilerini, geri kalan 5 adet soru ise katılımcılara araştırma ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Görüşme sonrasında elde edilen veriler, tablo haline getirilmiş ve bulgular yorumlanmıştır. Bulgularda, öğrencilerin atölye ortamında ürettikleri işlerde toplumsal cinsiyet ve kadın haklarını konu tercihi olarak kullanmaları; bu öğrencilerin farkındalıklarını arttırmak adına yönelik yanıtlar, kadın ve kadın temalı eserlerin çağdaş sanatta kullanılmasına yönelik sorulara akademisyenlerin büyük çoğunluğu olumlu yanıt vermektedir. Araştırmanın sonucunda sanat ve sanat eğitiminde feminist bir yaklaşım gerekliliği yönelik iyileştirici öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Feminizm, Sanat, Sanat eğitimi, Akademisyen görüşleri

ABSTRACT

FEMINIST APPROACHES IN ART AND ART EDUCATION

Gülay Beyzanur ALTUNBAŞ
Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Department of Fine Arts Education
Painting- Business Education Programme
Master,February/2024
Supervisor:Prof. Dr.Çağatay İNAM KARAHAN

In this research, academics who conduct workshop courses in the departments of painting, sculpture and graphic design of the Faculty of Education of Education, Departments of Painting-Business Education of Universities and Faculties of Fine Arts; It examines the perspectives of the social issues of feminism and the level of the students in the workshop courses they carry out to prefer the subjects of feminism. Within the theoretical framework of the research, the development process of feminism in the historical process, women artists and works of art of women artists are included. In addition, the feminist approach in art education was mentioned. It is seen that problems such as social identity, gender discrimination and violence against women continue to be up-to-date. Obtaining findings on how these up-to-date topics are handled by academics who conduct workshop courses and the students' awareness and the degree to which they are reflected in the work they produce has been the starting reason for the research. In this context, it is aimed to analyze the situation on the awareness of art educators and students receiving art education by using the critical and questioning aspect of art education. For this purpose, 11 academicians who conduct workshop courses at Bartın University, Bolu Abant İzzet Baysal University, Dicle University, Gazi University, Marmara University, Ondokuz Mayıs University, Sivas Cumhuriyet University, Tokat Gazi Osman Paşa University, Van Yüzüncü Yıl University, affiliated to the Council of Higher Education in Turkey, were interviewed via e-mail. There are 7 questions among the interview questions. 2 of these questions were asked the personal information of the participant, and the remaining 5 questions were asked to the participants' thoughts about the research. The data obtained after the interview were tabulated and the findings were interpreted. In the findings, students use gender and women's rights as a subject preference in the works they produce in the workshop environment; The answers to these students in order to increase their awareness, and the majority of academicians give positive answers to the questions asked about the use of women's and women-themed works in contemporary art. As a result of the research, healing suggestions are presented for the necessity of a feminist approach in art and art education.

Keywords:Feminism, Art, Art education, Academician opinions

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Araştırmamın her aşamasında ve lisans dönemimden itibaren her alanda bana yol gösteren, bilgi birikimini ve anlayışlı tavrını her zaman hissettiğim tez danışmanım Prof. Çağatay İnam Karahan'a bana olan katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Enerjisine hayran olduğum ve her alanda desteğini hissettiğim değerli hocam Doç. Dr. Selma Karaahmet Balcı'ya teşekkürlerimi içtenlikle sunuyorum.

Her umutsuzluğa kapıldığımda, arkadaşlıklarını bana hissettiren ve bana destek veren Betül Kurt ve Soner Saral'a, aramızdaki mesafelere rağmen her daim yanımda hissettiğim değerli dostlarım Gülşah Sardoğan ve Deniz Kırıbrahim'e hayatımda oldukları için teşekkür ederim.

Teşekkürlerin en büyüğünü beni ben yapan, her anımda arkamda olan, beni her koşulda destekleyen canım annem Rabia Altunbaş'a, kıymetli babam Hakan Altunbaş'a, sevgili kardeşlerim Zeynep Sude Altunbaş, Okan Altunbaş'a büyük bir minnettarlıkla armağan ediyor, hayatım sahip olduğum ve olacağım tüm başarılarımı onlara adıyorum.

İyi ki hayatımdasınız...

Gülay Beyzanur ALTUNBAŞ

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI.....	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	1
1.1.1. Problem Cümlesi.....	2
1.1.2. Alt Problemler.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Sayıtlar.....	4
1.5. Sınırlılıklar.....	4
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	5
2.1. Sanat ve Sanat Eğitimi.....	5
2.1.1. Sanat Eğitiminin Tanımı ve Önemi	5
2.2. Feminizm Kavramı ve Feminist Hareket.....	6
2.2.1. Birinci Dalga Feminist Hareket	7
2.2.2. İkinci Dalga Feminist Hareket	9
2.2.3. Üçüncü Dalga Feminist Hareket	11
2.2.4. Dördüncü Dalga Feminist Hareket	12
2.2.5. Türkiye’de Feminizm Hareket	14
2.3. Feminizm Hareketinin Sanata Yansımaları	14
2.3.1. Feminist Kadın Sanatçılar.....	16
2.3.2. Feminist Sanatçıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğini Sorgulamaya Yönelik Eserleri.....	18
2.3.3. Feminist Sanatçıların Kadın Bedeni, Kimliği ve Kadına Yönelik Şiddeti Konu Alan Eserleri	24
2.3.4. Gerilla Kızlar	30
2.5. Feminist Sanat Eğitimi.....	35
3. YÖNTEM	36
3.1. Araştırma Modeli	36
3.2. Çalışma Grubu	36
3.3. Veri Toplama Araçları	37
3.4. Veri Toplama Tekniği.....	37
3.5. Verilerin Analizi	37
4. BULGULAR.....	39
4.1. Kişisel Bilgilere İlişkin Bulgular	39
4.2. Akademisyenlerle Yapılan Yazılı Görüşmelerin İstatistiksel Çözümlenmeleri	41
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	54
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	54
5.2. Öneriler	57
KAYNAKLAR.....	58
EKLER.....	61
ETİK KURUL KARARI	62
ÖZGEÇMİŞ.....	63

KISALTMALAR

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NOW	: National Organization For Women (Ulusal Kadın Örgütü)
DIY	: Do It Yourself (Kendin Yap)

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Miriam Schapiro, “Untitled(885)”	16
Şekil 2.2. Hannah Wilke, “So Help Me Hannah”	17
Şekil 2.3. Sayna Soleimanpour, “Selfportrait”, 2022	18
Şekil 2.4. Judy Chicago, “Akşam Yemeği Partisi”(<i>The Diner Party</i>),1974-79.....	19
Şekil 2.5. Judy Chicago, “Akşam Yemeği Partisi”(<i>The Diner Party</i>),1974-79.....	20
Şekil 2.6. Cindy Sherman, “Untitled Film Stills” (İsimsiz Film Kareleri).....	21
Şekil 2.7. Sarah Lucas, “Au Natural”(<i>Daha Doğa</i>)	22
Şekil 2.8. Louise Bourgeois, “Femme Maison” (Kadın Evi)	22
Şekil 2.9. Nezaket Ekici, <i>Dokunabilecek Kadar Uzak</i> , Performans	23
Şekil 2.10. Ana Mendieta, “Silueta Series”(silüet serisi)	24
Şekil 2.11. Barbara Kruger, “Untitled Your Body Is A Battleground” (Bedeniniz Bir Savaş Alanı).....	25
Şekil 2.12. Shirin Neshat, “Women of Allah” (Allah’ın Kadınları), Siyah- Beyaz Fotoğraf, 1997	26
Şekil 2.13. Jenny Saville, “Propped” (Destekli) Tuval Üzerine Yağlı Boya,1992	27
Şekil 2.14. Marina Abramoviç, “Ritim 0 Deneyi”,1874.....	27
Şekil 2.15. Marina Abramoviç, “Ritim 0 Deneyi”,1874.....	28
Şekil 2.16. Şükran Moral, “Bordello”,Performans,1997.....	29
Şekil 2.17. Canan Şenol. “Odalık”, Enstalasyon, 1997.....	30
Şekil 2.18. Guerilla Girls	31
Şekil 2.19. Guerrilla Girls, “Do Women Have to Be Naked to Get Into the Met. Museum?”, 1989	32
Şekil 2.20. Guerrilla Girls, “Are There More Naked Women Than Women Artist in UK Museums”, 2021	33
Şekil 2.21. Guerrilla Girls, “Dieses Franzbrötchen Repräsentiert Die 400.000 Grafischen Arbeiten in MK&G”, 2023	34
Şekil 2.22. Womanhouse	35

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 4.1. Cinsiyet İle İlgili Bulgular	39
Tablo 4.2. Çalıştığı Kurum İle İlgili Bulgular	40
Tablo 4.3. Çalıştıkları Kurumlarda Bölümlere İlişkin Bulgular	41
Tablo 4.4. Akademisyenlerin Sanatsal Üretimlerinde Kadın Temalarını Yansıtır Yansıtmadıklarına İlişkin Görüşleri	42
Tablo 4.5. Öğrencilerin Yaptıkları Çalışmalarda Kadın ve Feminizm Temalı Konuları Tercihlerine İlişkin Görüşler	44
Tablo 4.6. Kadın Sanatçılar ve Kadın Temalı Eserlerin Çağdaş Sanatta Yer Almasına İlişkin Bulgular	47
Tablo 4.7. Öğrencilerin Yaptıkları Çalışmalarda Feminizm Konularını İçinde Barındıran Toplumsal Olaylarda Farkındalıklarını Arttırmak Adına İlişkin Bulgular	49
Tablo 4.8. Akademisyenlerin Sanat Eğitiminde Feminist Yaklaşım İlişkin Bulguları	52

1. GİRİŞ

Sanat ve sanat eğitiminde feminist bir yaklaşım, geleneksel sanat dünyasının cinsiyetçi tutumunu sorgulayarak; kadın ve erkek eşitliğini vurgulayan bir perspektif sunmaktadır. Bu yaklaşım feminist teorinde etkisiyle, sanatın sadece estetik ifade etme biçimi olarak değil, çok yönlü bir bakışla ele alınarak; toplumsal cinsiyet rollerinin sorgulama, kadınların görmezden gelinen deneyimlerini, bakış açılarını vurgulamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda kadın erkek eşitliğine ve kadın haklarına duyarlı bir yaklaşım olduğu görülmektedir. Sanatta feminist bir yaklaşım, tarihsel süreç içerisinde kadın sanatçıların yaratıcı ve toplumsal olaylara karşısındaki ifadelerini ön plana çıkartmaktadır. Sanat tarihi boyunca görmezden gelinen kadın sanatçıların eserlerini, düşüncelerini vurgu yapmaktadır. Sanat eğitiminde feminist bir yaklaşım ise öğrencilerin toplumsal cinsiyet konularına ve cinsiyet eşitliği ile ilgili konularda farkındalık edinme, tartışma ve eleştirme fırsatı sunmaktadır.

Araştırmanın birinci bölümünde; problem durumuna, cümlesine, alt problemlere, amacına, önemine, sayıtlara ve sınırlılıklara yer verilmiştir. İkinci bölümde; araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan sanat eğitimi, sanat eğitiminde feminist yaklaşıma ilişkin bakış açısına, feminist hareketin tarihsel süreç içerisinde gelişimine ve feminist hareketin Türkiye'deki gelişimine değinilmiştir. Ayrıca sanatta feminist yaklaşım tanımlanmış, kadın sanatçılar ve kadın sanatçıların eserleri incelenmiştir. Üçüncü bölümde; araştırmanın yöntemi açıklanarak, dördüncü bölümde akademisyenlerden elde edilen bulgular tablolularak yer verilmiştir. Beşinci bölümde ise araştırmanın tartışma, sonuç ve önerilerine yer verilmiştir.

1.1. Problem

Sanatın işlevlerinden biri, toplumda yaşanan olayların ve sorunların sanatçı tarafından eleştirel bir dil kullanılarak ifade edilmesidir. Sanatçı, toplumda yaşanan olayları analiz eder, özümser ve eserine yansıtır. Böylelikle sanatçı, sanatını sadece estetik bir ifade etme biçimi olarak değil, toplumsal ve kültürel bir mesajı karşı tarafa iletmek amacıyla sanatın evrensel dilini kullanarak geniş kitlelere ulaşabilir. Sanatın bu işlevini, sanat eğitiminde de görülmektedir.

Sanat eğitimi, bireylerin yaratıcılık ve estetik algılarını geliştirmesine katkı sağlarken aynı zamanda toplumsal konulara duyarlılık kazandırma, bireylerin farkındalıklarının artmasını sağlama ve eleştiriler düşünce becerilerini geliştirmeyi

de desteklemektedir. Bu bağlamda, sanat eğitimi verilen üniversitelerin atölye derslerinde, öğrenciler üretim süreçlerinde toplumsal olayları çalışmalarının teması olarak seçebilmektedirler.

Feminizmin, toplumsal olayların bazılarını içinde barındıran ve tarihsel süreç içerisinde gelişen bir hareket olduğu bilinmektedir. Feminizm hareketinin içinde barındırdığı konular sanatçılar aracılığıyla sanata, sanat eğitimcileri aracılığıyla sanat eğitimine yansımıştır. Bu bağlamda, feminizm hareketinin sanat ve sanat eğitimine yansımada sanat eğitimcilerinin(akademisyenlerin) bakış açılarının; öğrencilerin farkındalıklarının artırılması, atölye ortamlarında üretilen işlerde kadın hakları, cinsiyet eşitsizliği ve toplumsal cinsiyet rollerinin sorgulanması aynı zamanda eleştiren işler üretmesinin teşvik edilmesinde önem taşıdığı düşünülmektedir. Dolayısıyla sanat eğitimcilerin; feminizm, kadın hakları, kadının sanattaki konumunu üzerindeki düşüncelerini bulgulandırmak, sanat eğitimi verdikleri öğrencilerin atölye ortamınınınlaşılmasına ve toplumsal olaylara bakış açılarının akademisyenler aracılığıyla saptanmasını sağlamaktadır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Feminizm hareketi, sanat ve sanat eğitimine nasıl yansımıştır?

1.1.2. Alt Problemler

- Akademisyenlerin, sanatsal çalışmalarında feminizm kavramına bakış açıları nasıldır?
- Üniversitelerin Eğitim Fakülteleri Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı ve Güzel Sanatlar fakülteleri Bölümlerinde öğretim gören öğrencilerin feminizm konusunu ürettikleri işlerde tercih etme sıklıkları ve farkındalık düzeyleri nasıldır?
- Üniversitelerin Eğitim Fakülteleri Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalında ve Güzel Sanatlar Fakülteleri Bölümlerindeki akademisyenlerin, kadın, cinsiyet ayrımı, feminizm gibi konuların çağdaş sanatta yer almasına bakış açıları nasıldır?
- Toplumsal konuları kapsayan feminizm hareketinin, sanat ve sanat eğitimine yansımaları akademisyenlerin bakış açısı bağlamında atölye derslerinde farkındalığı arttırmak adına nasıl şekillenebilir?
- Sanat eğitiminde, feminist bir yaklaşımın getirdiği zorluklar ve fırsatlar nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmada, toplumsal konuları içinde barındıran feminizm hareketine ve sanat alanına olan yansımalarına açıklık getirme, üniversitelerin Eğitim Fakülteleri Resim- İş Eğitimi Ana Bilim Dalı ve Güzel Sanatlar Fakültelerinde atölye derslerini yürüten akademisyenlerin feminizm konusuna bakış açılarının ortaya çıkartılması hedeflenmektedir. Ayrıca bu akademisyenlerin düşünceleri doğrultusunda yürüttükleri atölye derslerinde, öğrencilerin feminizm konusu üzerindeki bilinçlenme düzeylerini ve resimlerine yansıttıklarını, çalışmalarda ne sıklıkla tercih ettiklerini, konunun yaratıcılıkları üzerindeki katkısını belirtme, üretilen çalışmaların özgünlük ve yenilik açısından niteliklerini ifade edilmesi hedeflenmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Feminizm, toplumsal konuları (cinsiyet ayrımı, kadının toplumdaki yeri, kadın hakları ve kadına şiddet) içine alan, bu konulara tepki olarak ortaya çıkan bir harekettir. Bu toplumsal konular/sorunlar günümüzde güncelliğini halen devam ettirmektedir. Bu sebeple, feminizm sanat hareketinin gelişim sürecini anlamak ve günümüzde sanat eğitiminde nasıl yer aldığını görmek adına geçmişten günümüze süreci incelemek gerekmektedir. Bu bağlamda, feminizm hareketinin başlamasını sağlayan sebepler, hareketin tarihsel süreci, kadının sanat alanındaki yeri ve günümüzde atölye ortamlarında kendini gösterme şekli inceleye çalışılmıştır.

Bazı sanatçılar, toplumsal olayları eserlerine yansıtarak sanatlarının konusu olarak işlemektedir. Bu bağlamda feminizm sanat hareketi sanat alanında içerik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu içerikte, kadınların toplumdaki yeri ve yaşanan kadına şiddet gibi olayları, cinsiyet eşitliğini vurgulama niyeti ile işlenmektedir.

Araştırmada, feminizm sanat hareketinin doğru bir şekilde algılanabilmesi, sanat eserlerinde konu olarak farkındalık örnekleri ve sanat eğitiminin nasıl yansıdığına anlaşılması amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda feminist sanat hareketine karşı bireylerin farkındalık düzeylerinin arttırılması açısından araştırma önem taşıdığı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

- Araştırmada kullanılan kaynaklar, alt problemlerde belirtilen olguları açıklayıcı niteliktedir.
- Yazılı görüşme yoluyla elde edilen verilere katılımcıların samimi cevaplar verdiği varsayılmıştır.
- Akademisyenlerin feminizmin hareketinin konularını sanatsal üretimlerinde yer verdikleri varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- Bu araştırmada, Üniversitelerin Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı ve Güzel Sanatlar Fakültesi Resim, Heykel ve Grafik Tasarımı Bölümü öğrencilerinin atölye derslerinde görmekte oldukları sanat eğitimini kapsamaktadır.
- Bu araştırmada Bartın Üniversitesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Dicle Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi;Eğitim Fakültelerinin Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı ve Güzel Sanatlar Fakültelerinin Resim, Heykel ve Grafik Tasarımı Bölümlerinde atölye derslerini yürüten akademisyenlerin yazılı olarak görüşleri alınmıştır.
- Araştırma, görüşme yapılan akademisyenlerin atölye derslerinde çalışma üreten öğrencilerin cinsiyet ayrımı, kadın kimliği, kadına yönelik baskı ve şiddet konularına bakış açılarını içermektedir.
- Bu araştırma Feminizm hareketinin tarihsel süreçteki gelişimini içermektedir.
- Feminizm hareketinin sanat eserlerine yansımalarının örneklerini içermektedir.
- Araştırmada kadın sanatçılara ve sanat eserlerine yer verilmiştir.
- Bu çalışmada alanla ilgili basılı ve elektronik eser arşivleri incelenerek konuyla ilgili kaynaklardan yararlanılmıştır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sanat ve Sanat Eğitimi

Sanat, tarih boyunca birçok işlev üstlenmektedir. Bu sebeple sanat için kesin bir tanım yapmak mümkün değildir. Sanatın kesin bir tanımının yapılması, alt yapısında çok çeşitli bir kültüre sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla sanat, dönemselsüreç içerisinde farklı ifadelerle anlam çeşitliliği kazanarak, gelişim göstermektedir. Sanatın, birey ve toplum arasında bir ifade aracı olmasının yanı sıra dini tasvirler, propagandalar, toplumsal eleştiriler, duyguların dışa vurulması, dönemin güzellik anlayışının betimlenmesi, gerçekliğin yorumlanması ve sorgulanması gibi amaçlar için kullanıldığı bilinmektedir.

Bireyin iç dünyasını duygu, özlem ve yaratıcılığı kullanarak farklı araçlar vasıtasıyla dışa aktarması sanat ürünlerini ortaya çıkarmaktadır. Etkileyici bir sanat ürünü, birey ve toplumun hislerine tercüman olmaktadır. Bunun sonucunda sanat aracılığıyla, bireyin sadece hislerini ve çevresine olan hassasiyetini etkin kılmakla kalmayıp, bireyin zihinsel süreçleri de gelişmektedir(Yolcu, 2009). Sadece üretim aşaması ile kalmayan bu süreç, sanat izleyicisine de üretilen eseri gözlemlerken aynı etkiyi vermektedir. Böylelikle toplumda zihinsel olarak daha sağlıklı ve çevresine duyarlı bireyler oluşmaktadır.

2.1.1. Sanat Eğitiminin Tanımı ve Önemi

Millî Eğitim Bakanlığının göre sanat eğitimi: *"Bireyin zihinsel, duygusal, bedensel eğitiminin ve estetik duygularının bütünlük içinde geliştirilmesi, 8 yeteneğinin olgunlaştırılması ve yaratıcılığının artırılması için yapılan eğitim çabasıdır."* ifadesiyle tanımlanmaktadır (MEB, 2009).

Sanat eğitimi, toplumdaki bireylerin sanat ve kültür alanlarında bilinçli bir şekilde yetiştirilmesi olarak ifade edilebilmektedir. Sanat eğitiminin amaçları arasında güzel olanı algılayabilmek, kendi duygularını doğru bir şekilde ifade edebilmek ve estetik yargılamayı bireyin kendi yaşam sürecinde kullanabilmesi yer almaktadır. Bu nedenle sanat eğitiminin asıl amacı sanatçılar yetiştirmek değil; bireyin sanat ve kültür alanlarında kendini keşfetmesi, çevresindekileri sezgileriyle anlamlandırması ve yaratıcılığa yönlendirerek bireyin bilgisel, bilişsel ve duygusal gereksinimlerini karşılaması olarak ifade edilmektedir.

Sanat eğitimi, bireyin yaratıcı güç ve potansiyellerini eğitmek, estetik düşünce ve bilinci örgütlemek için gereklidir. Sanat, bireyin sosyal ilişkilerini ayarlamasını, işbirliği ve yardımlaşmayı, doğruyu seçme ve ifade edebilmeyi, bir işe başlayıp bitirme sevinci tatmayı, üretken olmayı sağladığı için gereklidir. Sanat eğitimi, gözlem yapma, orijinalite, buluş ve kişisel yaklaşımları destekler. Pratik düşünceyi geliştirir. Bireyin el becerisini geliştirir ve sentez yapmasına yardımcı olur (Yolcu, 2009).

Sanat eğitimi almış bir bireyin kültürel bakış açısını geliştirerek milli ve kültürel değerlerini anlaması, sevmesi ve sahip çıkması beklenmektedir. Sanat eğitimi bireyde manevi, duyuşsal ve algısal özellikleri geliştirerek, diğer alanlarda da bu özellikleri kullanmasına olanak sağlamaktadır. Sanat eğitimi bireyin yerel ve ulusal düzeyde sanata, sanatçılara ve sanat eserlerine olan bakış açısını geliştirmektedir (Alakuş ve Mercin, 2011).

Sanat alanında eğitim gören bireylerin, sanat aracılığı ile ruhsal olarak mutlu ve daha dengeli olacakları ayrıca bu bireylerin, daha yaşanılabilir bir dünya düzeni sağlayabilecekleri düşünülmektedir (Etike, 1985).

Kısacası sanat eğitimi ile çocuk ve genç olay ve olguları, çok yönlülükleri ve çok boyutlulukları içinde görüp yorumlayabilecek ve kavrayabilecektir. Böylece bireyler, yeniliklere, çağdaş her türlü gelişmeye, her tür yeni biçim ve biçimlendirmeye açık olacaktırlar. Aynı zamanda bu eğitimden geçen bireylerin bilim ve teknolojiye, toplumsal değişme süreçlerindeki yeni gelişmeleri anlamaya yatkın, insancıl ve hoşgörülü bir kişilik geliştireceği kesindir (San, 1987).

2.2. Feminizm Kavramı ve Feminist Hareket

Feminizm kelimesi, Latince anlamı kadın olan “femina” kelimesinden türemiştir. İngiltere’de 18. Yüzyılda ortaya çıkan feminizm, cinsiyet eşitsizliğinden oluşan toplumsal, siyasi sorunları ele alan toplumsal bir harekettir. Feminist hareket, kadınların ve erkeklerin siyasi, sosyal ve kişisel alanlarda eşit haklara sahip olmaları adına birçok eylem ve görüş barındırmaktadır. Bu nedenle feminizm, tarihsel süreç içerisinde dönemin şartlarına göre değişmiş ve kendi düşünce sistemine yeni düşünce yapıları ekleyerek gelişmiştir (Gürpınar, 2016).

Feminizm, toplum tarafından kanıksanan “erkek düşmanlığı”, “kadınlara pozitif ayrımcılık” gibi çıkarımlar ile dönemseller olarak amacının dışında konumlandırılmıştır. Amerikalı yazar Bell Hooks (2019), eserlerinde feminizmin

erkek karşıtı bir tutum olmadığını, kadın ve erkeklerin eşit haklar doğrultusunda var olabileceğini ifade etmektedir. Hooks' göre "*Feminizm cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeye çalışan bir harekettir.*" Hooks'un tanımında açıkça belirttiği gibi feminizm iki cins arasındaki ayrımcılığa karşı çıkan, ataerkil bir sistem üzerine kurulan toplum sistemindeki eşitsizlik nedeniyle kadınların yaşadıkları sorunları ele alan ve kadın haklarını savunan bir yaklaşım biçimidir.

Feminizm tarihsel sürecinde dört döneme ayrılmıştır. Bu dönemler; birinci dalga feminizm, ikinci dalga feminizm, üçüncü dalga feminizm ve dördüncü dalga feminizm olarak adlandırılmaktadır. Birinci dalga feminizm, 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyılın başını kapsayan süreçte kadınların siyasi alanda haklarını savunması ve eşit haklar için mücadelelerini içermektedir. İkinci dalga feminizm, 1960'ların ortalarında başlayan ve kadınların üreme, kürtaj ve cinsel hakları için mücadelelerini kapsamaktadır. Üçüncü dalga feminizm, 20. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmış ve tek tip kadın algısını reddederek sorunlara bireysel olarak yaklaşır. Dördüncü dalga feminizm, teknolojinin gelişmesi ve sosyal mecraların yaygınlaşmasıyla birlikte 2008 yılında başlayarak günümüze kadar devam eden süreçte yerini almaktadır. Feminizm hareketi dalgaları, birbirinin eksiklerinden doğan ve birbirini tamamlayarak ilerleyen bir hareket ve düşünce yapısı olarak gelişmeye devam etmektedir.

2.2.1. Birinci Dalga Feminist Hareket

Birinci dalga feminizm hareketi, 19.yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında toplumsal bir hareket haline gelmiştir. Birinci dalganın temelini kadın ve erkek eşittir ve eşit haklara sahip olmalıdır düşüncesi oluşturmaktadır. Bu düşünce doğrultusunda dönemin şartlarında temel haklar olarak kabul edilen; eğitimde fırsat eşitliği, mülkiyet hakları ve kadınların oy kullanma hakkı için atılımlarda bulunmuştur.

Aydınlanma döneminde eşitlik, özgürlük kavramları ön plana çıkmıştır. Dönemin şartlarında bu kavramalar sadece erkekleri kapsamaktadır. Aydınlanma düşüncesi ile tamamen tezat olan bu durum birinci dalga feminist hareketin tepkisini toplamıştır. Aydınlanma dönemine öncü olan birçok düşünür, dönem boyunca ürettikleri savlar birbirinden farklılık gösterirken, kadınlara yönelik düşünceleri; kadının ikincil bir konumda olması, yumuşak ve kırılğan olduğuna yönelik ifadeleri ile birbirlerini destekleyen yorumları bulunmaktadır. Hegel, kadınların seçenekler ile karşılaşmadığını, tek bir seçenekleri olduğunu onun da çocuk doğurmak ve çocuklar

ile ilgilenmek olduğunu ileri sürer. Adam Smith, kamusal alanda kadınların cesaretleri ve kendini yönetme becerileri olmadığı için erdeme sahip olmadığını savunur. Nietzsche ise kadınların sadece duygusal olanla aşk ve nefret ile ilgilendiğini ileri sürer bu sebeple kamusal yaşama uyum sağlayamayacağını uygun olmadığını söylemektedir. Aydınlanma döneminin ileri gelen düşünürleri Hegel, Adam Smith, Nietzsche ve Kant gibi filozoflar birbirilerini tamamlayan düşünceleri ile kadınların erkeklerde farklı yapıda olduğunu ve kamusal alanda olmamaları gerektiğini ifadeleri bulunmaktadır (Arat, 2017).

Aydınlanma Dönemi içerisindeki düşünürler ve Fransız devrimi sonrasında doğa haklar doktrini geliştiren teorisyenlerin, Amerika bağımsızlık bildirisi ve Fransız Hakları Bildirgesinde ataerkil düşünce sisteminde ilerlemeleri, kadın ve kadın haklarına değinilmemesi feminist grupların tepkisini toplamıştır. Bu sebeple feminist gruplar siyasi ve sosyal alanlardaki haklarını savunmak için harekete geçmişlerdir. İlk hareket girişimi, Elisabeth Cady Stanton tarafından kaleme alınan ‘Duygusal Bildirisi (Declaration of Sentiments)’dir. 19-20 Temmuz 1848 tarihinde Seneca Fall, New York’ta yayınlanmıştır. Bildirge, 100 kadın ve erkek tarafından imzalanmıştır. Doğal haklar kuramından yararlanarak yazılan bu bildirge, kadın ve erkeklerin eşit derecede özgürlük, yaşam hakkı, rıza ve yönetsel haklara sahip oldukları ve yaratıcı tarafından verilen hakların sorgulanmaz olduğunu ifade eder. Bağımsızlık Bildirgesini yeniden alınarak, birinci dalganın ilk adımı atılmıştır (Donovan, 2014).

Birinci dalganın bir diğer önemli ismi, Britanyalı gazeteci Mary Wollstonecraft’dır. Wollstonecraft, ‘Kadın Haklarının Savunusu’(Vindication of the Rights of Women) adlı eserinde ele alınan konular birinci dalganın temel prensiplerini ifade eder niteliktedir. Wollstonecraft, bu eseri ile kadınların hukuk, siyaset ve eğitim alanlarında erkekler ile eşit haklara sahip olması gerektiğini savunmuştur. Bu sebeple kadınların temel haklarının ele alındığı ilk kapsamlı kitap niteliğindedir.

Dönem boyunca kadınların oy verme hakkı, eğitimde fırsat eşitliği, yaşam ve özgürlük gibi haklarını talep ettiği birçok eser ve bildiri ortaya konulmuştur. Bu dönem içerisinde sorunlar kaleme alınmasına rağmen hemen bir sonuç alınamamıştır. Dönemin ilk başlarında Avrupa’da önemli mevkilerde bulunan erkeklerin eşleri, burjuva sınıfında yer alan kadınlar ve Amerika’da siyahi erkeklere de oy kullanma

hakkı verilmiştir. Avrupa ve Amerika’da belirli bir kesime oy hakkı verilmesi, beyaz ve siyahi kadınların oy hakları için mücadele girişimlerine neden olmuştur. Bu girişimlerden biri, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletinde kurula Suffrage Dernekleridir. 1897 yılında Londra’da Ulusal Suffrage Dernekleri Birliği kurulmuştur. Böylece feminist hareket ilk kez somut bir politikaya dönüşmüştür. ‘Suffragette’ (oy hakkını savunan kadın) Hareketi, dönemin şartlarına karşı 15 yıl süren eylemler, açlık grevleri ile etkili bir karşı koyma gerçekleştirmiştir (Arat, 1991).

Birinci Dalga Feminizm sürecinde kadınlar siyasi ve sosyal hakları için mücadelelerinin yanı sıra ırkçılıklarda mücadele etmişlerdir. Kadınların politik kazanımlar elde edebilmek ve hukuk sistemi içerisinde yer alabilmek adına sürdürdükleri eylemler dünyanın çeşitli yerlerinde farklı zamanlarda sonuç vermiştir. Kadınlaroy kullanma haklarını 1903’de Yeni Zelanda’da, 1930’da Türkiye’de, 1944’de Fransa’da ve 2015’de Suudi Arabistan’da resmi olarak kazanmıştır.

Birinci dalga feminist harekette temel olarak alınan en önemli sonuçlar, ataerkil toplum yapısına ve eril düşünce sistemine direnmek, “cinsel devrim” olarak adlandırılan ikinci dalga feminizm hareketine toplumsal olarak ve zihinsel yapı olarak değişimi meydana getirecek anlayışın temelini atmak olmuştur (Millett, 2000).

2.2.2. İkinci Dalga Feminist Hareket

İkinci dalga feminizm hareketi, 1960’ların ortalarında belirginleşmeye başlamıştır. Bu dönemde, feminist topluluklar toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve cinsiyet ayrımcılığına karşı mücadele etmek için daha radikal bir yol izlemişlerdir. İkinci dalganın temel konuları kadınların cinsel özgürlükleri, kadının üreme hakları ve iş yerlerinde eşitsizlik olmuştur. Kadınların sadece siyasi alanda değil, bir birey olarak özgürleşmesi gerekliliğinin farkındalığı oluşturmayı hedeflemiş ve bu doğrultuda eylemler düzenlenmiştir.

İkinci dalga feminist hareketin temelinde toplumsal cinsiyet kavramı ve toplumun kültürel yapısının siyasal süreçte kadın hakları üzerindeki etkisi oluşturmaktadır. Toplum yapısı, ataerkil düşünce sistemi içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle kadın erkeğe tabii kılınmış ve tek başına söz sahibi olamamıştır. Kadınların erkekler ile eşit görülmemesinin temel nedeni biyolojik farklılıklar değil, toplumun iki cinsiyete yüklediği kültürel kurallardır. Toplumsal cinsiyet rollerinde kadın,

doğurganlık ve cinsel özgürlüklerinde söz sahibi olamamıştır. İkinci dalga sürecinde kadınlar, cinsellik ve doğurganlık kavramlarının birbirinden farklı kavramlar olduklarını bu nedenle ayrılması gerektiğini savunmuşlardır. Ayrıca kadınlara kürtaj hakkının tanınması, doğum kontrolünün yaygınlaşarak bedenlerinin erkek denetiminden çıkmasını talep etmişlerdir (Ay, 2018).

Fransız yazar ve feminist bir filozof olan Simone de Beauvoir ikinci dalganın oluşumunda önemli bir yere sahiptir. 1949 yılında kaleme aldığı 'İkinci Cinsiyet' (Le Deuxième Sexe) adlı eseri ile 20.yüzyıl feminist kuramın odak noktası haline gelmiştir. Beauvoir, ikinci cinsiyet adlı eserinde kadının toplumdaki durumunu, kültürel olarak kadın figürünün nasıl kavramsallaştırıldığı ve eril düşünce yapısı ile ikincil duruma itilmesini ele almıştır. Eser kadın doğulmaz, kadın olunur sözü bir temel oluşturulmuştur (Beauvoir, 2019). İkinci dalga sürecinde slogan haline gelen kadın doğulmaz, kadın olunur sözü ile Beauvoir, kadın olmanın önceliksiz bir varoluş olduğunu vurgulayarak eleştirmektedir.

İkinci dalganın önemli isimlerinden biri olan Betty Friedan, 1963 yılında ilk baskısı 1.4 milyon kopya satan 'Kadınlığın Gizemi' (The Feminine Mystique) adlı eserini kaleme almıştır. Friedan, kadın ve erkeğin yaratılması üzerine kurulu yeni toplum yapısını savunmuştur. Friedan'ın savunduğu yeni toplum yapısı, dönemin sosyal normlarına tamamen tezat olması sebebiyle anlaşılammış, birçok alanda düşüncelerini tekrar tekrar savunmak zorunda kalmıştır. Betty Friedan, 1966 yılında kurulan Ulusal Kadın Örgütü (NOW) kurucuları arasında yer alarak, topluluğun ilk başkanı olmuştur. Ulusal Kadın Örgütü, ikinci dalga sürecinde kürtajın yasal bir uygulama olması ve çocuklar için devlet destekli gündüz bakım evleri için mücadele ederek feminist hareketi güçlendirmiştir.

İkinci dalga feminizmde, kadınların topluluklar aracılığı ile bir araya gelmeleriyle birbirlerini yakından tanımalarına olanak sağlanmıştır. Yaşam tarzlarının, siyasi görüşlerinin ve kültürel olarak farklılıklarla ayrışması; hareketi belirli bir grup için değil, tüm kadınlar için sürdürmeye devam etmelerine sebep olmuştur. Bu farklılıklar feministler için yeni bakış açıları kazanmalarına olanak sağlamış ve yeni siyasal sistemler ortaya konmuştur. Kadınların kendileri için politika yapma anlayışı ile hareket etmeleri bilinç yükseltme yöntemidir (Çaha, 2010). Bilinç yükseltme grupları kadınların bir araya gelerek en özel anlarını, kendilerini derinden yaralayan hikayelerini anlatarak birbirine içlerini açtıkları

yerlerdir (Hooks, 2019).Bilinç yükseltme gruplarındabirbirlerini tanıma, anlama ve dayanışmaları güçlenmiştir. Bilinç yükseltme gruplarında kadınlar arasında oluşan dayanışma Sisterhood (kız kardeşlik) kavramını ortaya çıkartmıştır. Kadınlar arasında oluşan kız kardeşlik kavramı, farklılık gözetmeden ataerkil düzene karşı birlik anlamına gelerek bir arada olmalarını ifade etmektedir. 1968 sonrasında feminist hareket için önemli bir gelenek halini gelmiştir(Tür ve Koyuncu, 2010).

İkinci dalga feminizm hareketinde kadınlar kendi aralarında da farklı olduklarını kabullenmiştir. Bu sebeple hareket kendi içinde gelişmeye başlamıştır. İkinci dalga hareketinde kadına yönelik şiddet, taciz ve kürtaj gibi konuları bilinç yükseltme gruplarında kadınların kendi ideolojileri, kaleme aldıkları eserler ve kampanyalar ile ulusal düzeyde kapsayıcı harekete dönüştürmeye çalışmışlardır. Bunun sonucunda kadınlar, 1967 yılında İngiltere’de, 1973 yılında ABD’de, 1975 yılında Fransa’da ve 1978 yılında İtalya’da kürtaj olma hakkını elde etmişlerdir (Kolay, 2015). Türkiye’de ise kürtajın yasal bir cerrahi işlem olması, 1983 yılında yürürlüğe giren 2827 numaralı aile planlaması yasası ile gerçekleşmiştir.

2.2.3. Üçüncü Dalga Feminist Hareket

Üçüncü dalga feminizm hareketi, İkinci dalga feminizm hareketi sürecindeki eksiklere tepki olarak 1990’ların başında şekillenmeye başlamıştır. İkinci dalga feminizm’de üst ve orta sınıf beyaz kadınların ön planda olması hareketin kısıtlanmasına neden olmuştur. Üçüncü dalga feminizm farklı kimlik, din ve sosyal yaşantıya sahip kadınların sorunlarını benimseyerek hareketi geniş bir pencereden ele almıştır. Kadınların toplumda yaşadıkları toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel sorunların benzer olmadıklarını; eşit imkanlara sahip olmayan kadınlarında eşit çözümlerle sonuç alamayacağını vurgulamaktadır (Türkoğlu, 2015). Bu nedenle “tek tip kadın” kavramı reddederek, kadınların yaşadıkları problemlere evrensel bakış açıları ile bireysel ele alarak çözüm üretmeyi hedeflemiştir (Taş, 2016).

Feminizmin üçüncü dalgasında üretilen eserlerde, kişilerin bireysel hikayeleri vurgulanarak kaleme alınmıştır. 1995 yılında Rebecca Walker’ın derlediği To Be Real ve Barbara Findlen’in editörü olduğu Listen Up (Dinle), 1997 yılında Leslie Heywood ve Jennifer Drake’ın derlemesi Third Wave Agenda (Üçüncü Dalga Gündemi), 2000 yılında Jennifer Baumgarden ve Amy Richard’ın Manifesta yazıları üçüncü dalga hareketin tek tip kadın algısını yıkmayı hedefleyen felsefesini oluşturan

eserler arasında bulunmaktadır. Douglas J. Hoffman ve Susan Archer Mann 2005 yılında kaleme aldıkları bir makale ile üçüncü dalga dönemini “siyasal geri çekilme ve ekonomik daralma dönemi” olarak tanımlamaktadır. Bu sebeple Hoffman ve Archer, üçüncüdalga dönemini Do It Yourself (DIY) Feminizmi olarak adlandırmaktadır (Donovan, 2014).

Judith Butler, Querr Kuramı ile feminist hareketin şekillenmesine olanak sağlamıştır. Butler, toplumsal cinsiyet kavramını, cinsiyetlere yüklenen sorumlulukları toplumun kendi kendine yüklediklerini ve bu kavramlar sonucunda uyulması gereken bir dizi kabullenilmiş kuralların devam ettiği sürece var olduğunu Querr Kuramında ifade etmiştir (Butler, 2014).Feminist kuramcılar, Butler’ın Querr ile toplumdaki cinsiyet faktörünün bakış açısını geliştirerek toplumsal algının değişmesine olanak sağlamayı amaçlamışlardır.

Üçüncü dalga feminizm hareketi, ikinci dalganın tek tip kadın algısına tepki olarak eleştirel bakış açısıyla yaklaşmıştır. Toplumsal kimlik, cinsiyet farklılıkları, kadın ve erkek arasındaki toplumun oluşturduğu kavramlar üzerinde tartışmalar açılmasına ve sorgulanmasına olanak sağlamıştır. Kadınların üzerindeki anne, eş, kız kardeş gibi oluşturulan sosyal kimliklerin sorgulanmasına ve yeniden yapılanmasına olanak sağlamıştır (Savcı, 2019).

2.2.4. Dördüncü Dalga Feminist Hareket

Dördüncü dalga feminizm hareketi, 21. yüzyılın başlarında teknoloji ve internetin gelişmesiyle birlikte yaygınlaşmaya başlamıştır. Dijital feminizm olarak da adlandırılan dördüncü dalga feminizm hareketi, sosyal medya ağları aracılığıyla (twitter, instagram, facebook, tumblr) insanlar arasındaki bilgi aktarımını kolaylaştırmış böylelikle feminizm hareketi geniş bir kitleye ulaşmayı başarmıştır. Dördüncü dalga feminist hareketin odak noktası sokak-işyeri tacizleri, cinsel saldırı ve tecavüzleri gündeme getirerek eleştirmek ve sorumlularını kamuoyunda cezalandırarak yargılanmasını sağlamaktır. Kadın ve çocukların maruz kaldıkları saldırı ve tacizler sosyal medya ağlarında gündeme gelerek, feminist toplulukların bir arada olması sağlanmıştır.. Bu topluluklar, sadece kadınların yaşadıkları sorunlar ile sınırlı kalmamış ırkçılık, homofobi, transfobi, heteroselsizm ve neo- liberizme gibi konulardaki tepkilerini sosyal medya ağlarında örgütlenen yürüyüş ve gösteriler aracılığıyla yansıtmışlardır (Kaya, 2018).

Dördüncü dalga feminizm, sosyal medya platformlarındaki hashtag kampanyalarıyla tecavüz ve tecavüzü destekleyen söylemlere karşı çıkmışlardır. Amerika Birleşik Devletinde başlayarak sosyal mecralarda yayılan hashtagler arasında #YesAllWomen (#EvetTümKadınlar), #SafetyTipsForLadies (KadınlarıçinGüvenlikİpuçları), #StopStreetHarassment (#SokakTaciziniDurdurun) bulunmaktadır. Bu hashtagler ile kadınlar farklı kültürlerden, geniş kitlelere seslerini duyurarak kampanyanın farkındalığını arttırmışlardır.

2012 Mart Dünya kadınlar gününde, Fiji'de #TakeBackTheStreets (#SokaklarıGeriAl) başlatılmıştır. Kampanya, sokak tacizleri konusun geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır. Kampanya sırasında ulusal radyoda açıklamaya yapan Fiji taksi Birliği Genel Sekreteri kadınların kısa etek giymeleri erkekleri tahrik ettiği ve bu giyiniş tarzından kaçınmaları gerektiğini ifade etmiş ve söylemleri ile tepki toplamıştır. Bu söylemler #TakeBackTheStreets kampanyasında ve diğer sosyal medya mecralarında tepki toplamış ve tartışmalara sebebiyet vermesi sonucunda genel sekreter istifa etmek durumunda kalmıştır. Dördüncü dalganın önemli adımlarından biri de 24 ekim 2017'de Twitter'da gündeme gelen #MeToo (#BenDe) hashtag'i olmuştur. Oyuncu Alyssa Milano tarafından atılan twit, Hollywood yapımcısı Harvey Weinstein'ın cinsel tacizde bulunduğunu iddia etmiş ve kısa sürede gündemde büyük bir ilgi görmüştür. Bir çok kadın #MeToo hashtag'ini kullanarak kendi uğradıkları taciz hikayelerini paylaşmışlardır. Dolayısıyla feministlerin günümüzde cinsiyetçilik, kadın düşmanlığı, cinsel taciz ve tecavüzlere karşı olan tutumu, ağ kurma ve örgütlenme hareketi sosyal medya araçlarıyla güçlenmiştir (Mendes, Ringrose ve Keller, 2018).

Dördüncü dalga feminizm hareketi, diğer dalgalardan ayrılması çağdaş feministlerin seslerini duyurmak için dijital platformları kullanmış olmasıdır. Dijital ortamda zamanın yeterliliği ve anonim olma olasılığı feminist harekete katılımı arttırmıştır. Bu sebeple diğer dalgalardan daha fazla bir kitleye sahip olmuştur. Günümüzde halen devam etmekte olan kadına yönelik toplumsal sorunlar, feminizm konusu olmakta dönemin şartlarına göre değişen sorunların çözümlerine döneme göre şekillenmektedir.

2.2.5. Türkiye’de Feminizm Hareketi

Türkiye’de feminist düşüncenin temelleri, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde atıldığı düşünülmektedir. Bu dönemde kadın hakları ve kadınların eğitim alması konusunda görüşler belirtilmiş ama toplum genelinde kabul görmemiştir. Cumhuriyetin temellerinin atılmasıyla birlikte belirgin haklar elde edilmiştir. Kadınlar eğitim ve iş alanlarında eskiye nazaran daha fazla rol almaya başlamıştır. Kadınları toplumun içerisinde yer alması ve siyasi katılımlara teşvik edilmesi yasal sınırlar içerisinde kalırken, Türkiye’nin küçük bir bölümünü kapsayan aydın kesimi dışında, özellikle taşra bölgelerde kadının konumu değişmemiştir. 1980 sonrasında kazanılan yasal haklar Türk Medeni Kanununda, Türk Ceza Kanununda cinsiyetçi maddelerin değişmesi ve yenilenmesi, Kadına yönelik şiddet önlemek adına Aileyi Koruma Kanunu çıkarılması ve birçok kadın derneklerinin kurulması veyakın geçmişe bakıldığında sosyal medyanın olumlu getirilerinin olduğu görülmektedir.

2.3. Feminizm Hareketinin Sanata Yansımaları

Sanat tarihinin feminist bir bakış açısıyla sorgulanması Linda Nochlin, Lucy Lippard gibi eleştirmenlerin metinlerindeki sorular ile başlamıştır. Linda Nochlin, 1971 yılında ‘Neden Hiç Büyük Kadın Sanatçı Yok?’ adlı makalesi ile sanat tarihindeki kadın sanatçılara gösterilen eşitsiz tutum hakkında eleştirel bir bakış açısı sunmakta ve kadın sanatçıların kendi dönemlerinde üretim yapan erkek sanatçılarla aynı statüye gelememelerinin arkasındaki sosyal ve ekonomik koşulları incelemektedir. Linda’ya göre, başka alanlarda olduğu gibi sanat tarihinde kadınları engelleyici, baskıcı ve cesaret kırıcı Batılı, beyaz erkeğe özgü bakış açısı kabul görmüştür. Bu kabul görüşün temelinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği yaratan ve topluma kabullendiren kurumlar ve eğitim sistemi ile ilişkilendirilmektedir (Nochlin, 2022).

Feminist bir sanat eleştirici oluşturmayı hedefleyen Lucy Lippard, kadınların sanat tarihinde yer almaları için önemli adımlar atmıştır. Kadın sanatçıların sanat kurumlarından dışlanmasına tepki niteliğinde ‘Kadın Sanatçılar Geçici Komitesi’(Ad Hoc Committee of Women Artists)’ni kurmuştur (Antmen, 2008).

Harmony Hammod feminist sanatçıyı “*Ataerkil bir kültürde kadın olmanın anlamına ilişkin siyasi bilinci yansıtan sanat üreten*” kişi olarak tanımlamaktadır. Bu

nedenle feminist sanatçılar tarafından üretilen eserlerin ortak bir yöntem ve teknikte birleşmediği düşünülmektedir. Feminizm hareketin öncesinde kadın ve erkek sanatçıların çalışmalarını ayıran net bir ayırım bulunmamıştır. Fakat feminizm hareketinin sanat alanına yansımalarıyla birlikte feminist sanatçıları ayıran en belirgin özellik, kadın bedenini ele alış biçimleri olmuştur. Çıplak kadın figürü (nü), tarihsel süreç içerisinde sanat dünyasında sıklıkla ele alınan konulardandır. Dolayısıyla resim geleneğinde çıplak kadın figürü imgelerinin tablolar, heykeller, rölyeflerde kullanılması erkek sanatçılar tarafından erkek izleyiciler için üretilmiştir. Kadın bedeninin erkek bakışıyla bir nesne olarak fetişleştirilmesi, feminist sanatçılar tarafından tepki görmüştür. Feminist sanatçılar kadın bedenini, cinselliği kabul görünenden farklı bir biçimde ele almak için araştırmalar yapmış ve sanat üretimlerini bu anlayış ile ilerletmişlerdir (Antmen, 2012).

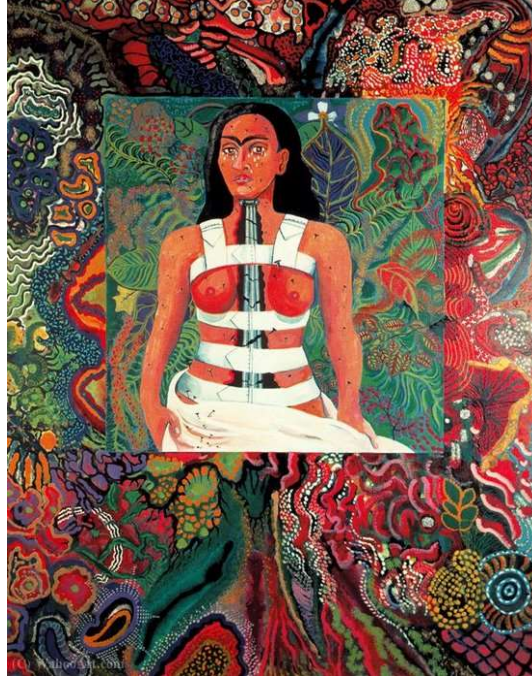
Feminist sanatçılar, sanat dünyasındaki kusursuz idealize edilmiş kadın figürünü eleştirmek için sıklıkla çıplak kadın bedenleri ve kendi bedenlerini kullanmışlardır. Fakat tarihsel süreçte sanat dünyasında kullanılan kusursuz, arzu edilen kadın bedeni aksine toplum tarafından bilinçaltına yerleşmiş kusur olarak kabul görülen; orantısız vücutlar, obezite, kadın bedenine ait olan atıklar (abject) feminist sanatçılar tarafından sıklıkla kullanılmıştır. Feminist sanatçılar, sanat izleyicisi tarafından kanıksanan güzellik algısı sarsarak, kadın bedeninin nesneleştirilmesini engellenmeyi hedeflenmiştir.

Feminist olarak adlandırılan sanatçıların ilk dönem çıkan eserlerinden malzeme seçimleri, izleyiciye aktarış biçimleri, eseri oluştururken kullandıkları üslup farklılık göstermekte ve ortak paydada birleşmemektedir. Fakat eserlerin aktardıkları anlam, eserin altında yatan ideoloji feminist bir yaklaşımla izleyiciye iletildiğini göstermektedir. Feminist sanatçılar eril bakışın ötekileştiren konumunu reddederek; kadın bedeninin nesneleştirilmesi, beden politikası, cinsellik, toplumsal cinsiyet ve bu cinsiyetlerin belirlediği kalıplaşmış roller, şiddet, bireysel farklılıklar gibi konuları eleştirel bir tavırla ele alan bir sanat dili oluşturmaya çalışmaktadırlar.

2.3.1. Feminist Kadın Sanatçılar

Feminist bakış açısının sanat tarihine yansıtılması üzerine sanat tarihi alanında yapılan ilk çalışmalar ve yazılan makaleler sonrasında ‘İlk kuşak ve ikinci kuşak feminist sanatı’ olarak ele alınmaktadır (Şenyuvalı, 2010). Feminist sanat yakın geçmiş zamanda şekillenen ve içinde bulunduğumuz dönem içerisinde de devamlılığını koruduğu için ‘üçüncü kuşak feminist sanat’ varlığını akademik kaynaklarda bir tartışma konusudur.

İlk kuşak feminist sanatçılar, Linda Nochlin tarafından kaleme alınan ‘Neden Hiç Büyük Kadın Sanatçı Yok?’ makalesinden sonra kadınların sanat dünyasındaki konumlarını fark ettirmek adına toplumsal cinsiyet, cinsiyetin kadına yüklediği sorumluluklar, kadın bedeni, beden politikası gibi konularında eserler üretmişlerdir (Antmen, 2010). Sanatçılar genellikle sanat üretim süreçlerinde zanaat tekniklerini (dikiş, nakış, el işi, goblen) kullanmayı tercih etmişlerdir. İlk kuşak feminist sanatçılar arasında Judy Chicago, Miriam Schapiro, Betye Saar, Faith Ringgold, Carolee Schneemann ve Ana Mendieta gibi sanatçılar bulunmaktadır (S. Keser ve N. Keser, 2011).

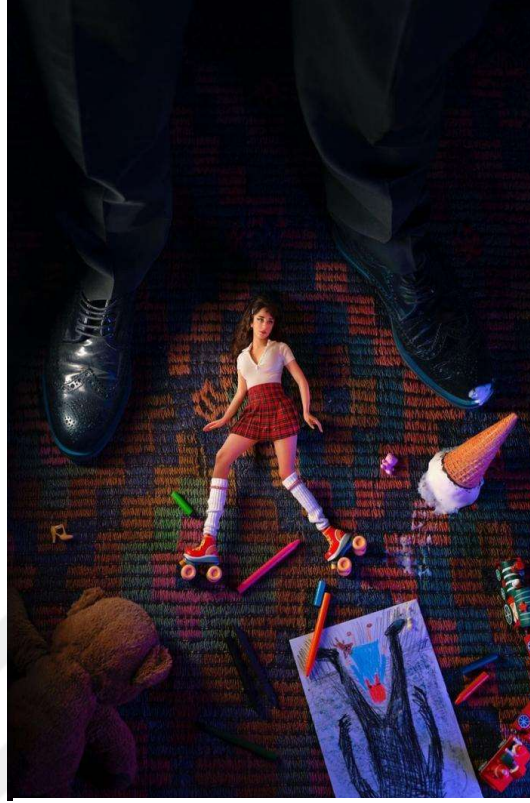
Şekil 2.1. Miriam Schapiro, “Untitled (885)”

İkinci kuşak feminist sanatçılar, ilk kuşak sanatçıların düşüncelerinden beslenerek daha geniş bir açıdan konuları ele almışlardır. Sanatçılar, anlam ve sanat ürünü arasındaki ilişkiyi kavrama yönelik; gösterilenin dışına atılmış, adı konulmamış ve anlatılmak istenileni ortaya çıkartmak için yapısökümcü bir yaklaşım benimsemişlerdir (Söylemez, 2011). İkinci kuşak feminist sanatçıları arasında Barbara Kruger, Cindy Sherman, Hannah Wilke, Adrian Piper ve Jenny Holzer gibi sanatçılar bulunmaktadır.

Şekil 2.2. Hannah Wilke, “*So Help Me Hannah*”

Üçüncü kuşak feminist sanatçılar, dijital çağın etkileriyle birlikte sosyal mecralarda (twitter, instagram, dijital sanat platformları) feminist sanat hareketini benimsemiş ve kadın hakları, kadına yönelik şiddet, çoklu kimlik karmaşası yaşayan bireyleri konu alan sosyal aktivizimlerde bulunmaktadır. Bu dönem halen devamlılığını sürdürmektedir.

Şekil 2.3. Sayna Soleimanpour, “Selfportrait”, 2022

Bu sınırlandırmalara rağmen, feminist sanatçılar arasında keskin ayrımlardan bahsetmek çok zordur. Kuşaklar birbiri ile bir bütün halinde ve devamlılığı niteliğindedir.

2.3.2. Feminist Sanatçıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Cinsiyet Eşitsizliğini Sorgulamaya Yönelik Eserleri

Judy Chicago- “Akşam Yemeği Partisi” (The Diner Party): Judy Chicago ürettiği eserler ve ele aldığı konular açısından feminist sanat tarihinde yerini alan sanatçılar arasındadır. Chicago, tarih içerisinde kadınlara karşı oluşturulan kalıplaşmış düşüncelerin yok edilmesi, kültür ve sanat alanlarında kadınların hak ettiği konumu kazanmaları ayrıca sanat tarihinde görmezden gelinen kadın sanatçıları, fark edilmesi adına çalışmalar ürettiği görülmektedir (Keser ve Keser, 2015).

Akşam Yemeği Partisi (The Diner Party), Judy Chicago’nun feminist düşünce yapısına katkı sağlayan etkili eserlerinden biridir. Chicago ve kadın sanatçıların katılımlarıyla gerçekleştirilen eserde tarih boyunca göz ardı edilmiş kadınların anısına adanmıştır (Antmen, 2012).

Şekil 2.4. Judy Chicago, “Akşam Yemeği Partisi”(*The Diner Party*),1974-79

Chicago, Akşam Yemeği Partisi adlı eserinde 999 kadının sembolik imzasını kullanarak bu kadınları sanat tarihinde görünür kılmayı hedeflemiştir. Eser, eşkenar üçgen formunda seramik bir zeminin üzerine kurulmuş 14.63 metre uzunluğunda bir yemek masasıdır. Üçgen düzeneğinde oluşturulan yemek masası tarihsel olarak üç bölüme ayrılmış; ilk bölümünde tarih öncesidönemden başlayarak Roma dönemine kadar olan süreç, ikinci bölümde Hristiyanlığın başlangıcından Reform başlangıcına kadar olan dönemi, üçüncü bölüm ise Amerikan devriminden feminizme kadar olan süreçteki dönemlerde yaşayan kadın sanatçılara yer verilmektedir. 39 bölüme ayrılmış masada bulunan kadınlardan birkaçı Bizans İmparatoriçesi Theodora, İngiliz feminist yazar Virginia Woolf, Kraliçe Elizabeth gibi önemli isimlere yer verilmiştir (Toprak, 2018).

Şekil 2.5. Judy Chicago, “Akşam Yemeği Partisi” (*The Diner Party*), 1974-79

Akşam Yemeği Partisi adlı eser, tek bir malzeme veya teknikle değil, tarihsel süreç içerisinde kadın zanaatı teknikleri olarak adlandırılan (oyma, el işi, tığ) teknikler kullanılarak oluşturulmuştur (Güner, 2010).

Cindy Sherman – “İsimsiz Film Kareleri” (Untitled Film Stills): Amerikalı fotoğraf sanatçısı Cindy Sherman, toplumun kolaylıkla anlayabileceği, yorumlamaya açık, dönemin popüler kültürüne göndermeler yapan eserler üretmiştir (Özüdoğlu, 2010). Sherman, 1970 yıllarında ‘İsimsiz Film Kareleri’ (Untitled Film Stills) adlı fotoğraf serisi oluşturmuştur. 70 adet siyah beyaz kareden oluşan fotoğrafların her biri; farklı bir kurgusal kimliğin, farklı bir ortamda, Sherman’ın kendi modelliğiyle ürettiği eserlerdir.

Laura Mulvey’e göre, sinemadaki kadın figürü eril bakış açısıyla izleyiciyle buluşturuluyor, heteroseksüel erkeklere görsel zevkleri göre, cinsel bir obje halinde kullanılıyordu. Dolayısıyla filmlerde erkekler ön planda tutulurken kadınlar daha pasif roller kalıyordu. Sherman, eril bakış açısıyla hazırlanan sinema sektörüne meydan okuyarak kendi fotoğraflarının kullanıldığı seride, hem özne hem de nesne olarak hakimiyetin kendinde olduğunu göstermektedir. Bir başka bakış açısı ise Sherman’ın kalıplaşmış cinsiyet rollerine bürünmesinin, eril düşünceyi desteklediği yönündedir. İki bakış açısına yönelik tek bir bakış açısı ise Sherman tarafından ürettiği eserlerin, izleyici tarafından istediği gibi yorumlama yapabileceği öznel bir yorumlamaya açık olduğunu ifade edilmiştir (Gaiga, 2017).

Şekil 2.6. Cindy Sherman, “Untitled Film Stills” (İsimsiz Film Kareleri)

Sarah Lucas –“*Daha Doğal*”(au natural): İngiliz sanatçı Sarah Lucas, fotoğraf, heykel ve performans sanat alanlarında ürettiği çarpıcı ve kışkırtıcı çalışmaları ile dikkat çeken bir sanatçıdır. Ürettiği eserlerinde külotlu çorap, sigara, yiyecek ve mobilya gibi günlük hayatta bulunan sıradan nesnelere kullanmayı tercih eden sanatçı ölüm cinsellik ve toplumsal cinsiyet konuları eserlerinde ele almıştır. Ayrıca eserlerindeki ana temalarından biri de geleneksel kadın rolleri ve toplumsal oluşturulan cinsiyetlerin izleyici ile karşı karşıya bırakmaktır.

Lucas’ın, 2018 yılında hazırlanan “Daha Doğal” (au natural) adlı kişisel sergisinde sanatçının o zamana kadar olan bazı çalışmaları ve o döneme ait kadınların bulunduğu magazin haberleri bulunmaktadır. Sanatçı, mobilyalar ve cinsel organları birleştirerek hazırladığı eserinde gündelik hayata gönderme yapmış ve cinselliğinde normalleştirilmesi gerektiğini; magazin haberlerindeki kadın figürleri ise kalıplaşmış toplumsal rollerin tek bir cinse uyguladığı baskıya gönderme yapar niteliktedir.

Şekil 2.7. Sarah Lucas, "Au Natural" (Daha Doğal)

Louise Bourgeois – Kadın Evi: Louise Bourgeois, büyük ölçekli heykeller ve enstalasyon çalışmalarıyla çağdaş sanatın önemli sanatçılarından biridir. Sanatçı kendi deneyimlerinden, çocukluk travmalarından yola çıkarak ürettiği eserlerinde genellikle ev, aile, cinsellik, cinsiyet, annelik, ihanet ve ölüm gibi konuları ele almaktadır.

Şekil 2.8. Louise Bourgeois, "Femme Maison" (Kadın Evi)

Bourgeois "Kadın Evi" adlı eseri için, "Yarı çıplak olduğunu bilmiyor ve saklanmaya çalıştığını da bilmiyor. Yani tam anlamıyla kendini mağlup ediyor

çünkü saklandığını sandığı anda kendini gösteriyor.” İfadesini kullanmıştır (Tate, 2020).

Nezaket Ekici- Dokunabilecek Kadar Uzak: Performans sanatçısı Nezaket Ekici, sanat eğitimi sürecinde Marina Abramoviç'in sınıfında bulunmuş ve eğitim almıştır. Performans sanatının dışında enstalasyon, video, fotoğraf alanlarında da çalışmaları bulunan sanatçı, kişisel sosyal medya hesaplarından aktif olarak video performanslar sergilemektedir. Sergilediği performanslarında kültürel kimlik, toplumsal cinsiyet rolleri ve sosyal deneyimlerinden yola çıkmaktadır.

Şekil 2.9. Nezaket Ekici,*Dokunabilecek Kadar Uzak*, Performans

Nezaket ekici “Dokunabilecek Kadar Uzak” adlı performansında doğu kültüründe yer alan düğün kültüründen yola çıkmıştır. Performansı sırasında sanatçı, kuyruğu uzun olan, üzerine dar gelen bir gelinlik tercih etmiştir. İzleyicilere sırtı dönük bir şekilde performansını gerçekleştiren Ekici, uzun kuyruk sayesinde izleyicilerle arasına mesafeyi korumuştur. Sanatçı, performans boyunca üzerine dar gelen gelinliği kapatmaya çalışması nefes nefese kalmasına sebep olmuştur. Dokunabilecek kadar uzak performansında, dar bir gelinlik ve bu gelinliğe sığmaya çalışan bir kadın; gelenek haline gelmiş kültürel kalıplara, toplumsal cinsiyetin kadının affettiği her durumda güzel çekici olmalı düşüncesine ve kültürel değerlerin kadına yüklediği sorumluluklara eleştirel bir göndermede bulunmaktadır (Arslan, 2023).

2.3.3. Feminist Sanatçıların Kadın Bedeni, Kimliği ve Kadına Yönelik Şiddeti Konu Alan Eserleri

Ana Mendieta-"Silueta Series" (Silüet Serisi): Küba asıllı performans sanatçısı Ana Mendieta, Küba devrimi sonrasında Amerika'ya göç eden çocuklar arasındadır. Mendieta, Amerika'da yaşadığı ilk yıllarda ırkçı saldırılara ve cinsel tacizlere maruz kalmıştır. Çocukluğunda yaşadığı sorunlar, sanat hayatında; cinsiyet, kimlik, aidiyet gibi konuları sorgulamasına ve bu konuları ürettiği işlerde tema olarak belirlemesine neden olan sanatçı, kendi bedeni referans alarak doğa aracılığıyla eserlerine yansıtmıştır.

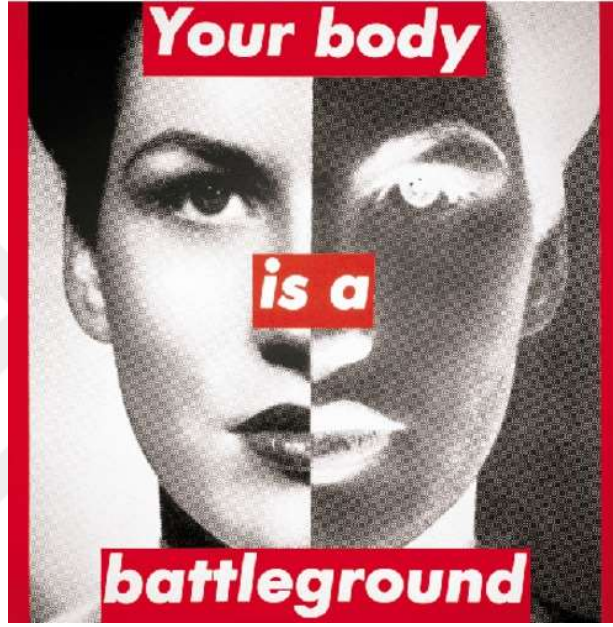

Şekil 2.10. Ana Mendieta, "Silueta Series"(silüet serisi)

Sanatçı, 1973 yılında başladığı 'Silueta' serisi oluşturur. Seride, kadın bedenini doğa ile bütünleştirerek sergilemiştir. Aidiyet duygusunu irdelen eserlerinde; "*bedeni doğanın, doğayı ise bedenin bir uzantısı olarak ifade etmiştir*" (Balkır, 2018). Ana mendieta, kendi bedeninin izlerini çamura, toprağa, kuma bırakarak ürettiği eserlerinde; gelip geçici olanı, yaşam ve ölüm arasındaki bağlantıyı aktarmaktadır.

Barbara Kruger –"Untitled Your Body Is A Battleground" (Bedeniniz Bir Savaş Alanı): Amerikalı kavramsal sanatçı Barbara Kruger, kitle iletişim araçlarında kullanılan görselleri yeniden derleyerek; kimlik, güç ve cinsellik gibi kavramları kışkırtıcı bir dil kullanarak eserlerinde yer verir. Kruger'in ürettiği 'İsimsiz serisinden', 'Bedeniniz Bir Savaş Alanı' (Your Body Is A Battleground) aldı afiş çalışması serinin en dikkat çekenlerinden birisidir. 1989 yılı kürtaj karşıtı yasayı

protesto etmek için kullanılan afiş çalışması, kadın ve erkek yüzünün ortadan ikiye bölünerek pozitif ve negatif alanlarda kullanılması ile oluşturulmuştur. Bu afiş düzeni; pozitif ve negatif, beyaz ve siyah, iyi ve kötü karşıtlığı fikri ile bağdaştırılmıştır. Ayrıca sanatçı, afişte kullanılan slogan ile kadın bedenini savaş alanına benzeterek, afişin negatif alanında eril zihniyete göndermede bulunarak çifte bir anlatımı tercih etmiştir (Çulha, 2019).

Şekil 2.11. Barbara Kruger, "Untitled Your Body Is A Battleground"

Kruger afiş çalışmalarında, kadınlara kendi bedenleri üzerinde sadece kendilerinin söz hakkı olacağını, kapitalist istem içerisinde var olmak için bir kahramana ihtiyaç duymamaları ve kendilerini fark etmeleri adına bu tür benzer temaları kullanır.

Shirin Neshat – 'Women Of Allah' (Allah'ın Kadınları): İran asıllı fotoğraf ve video sanatçısı Shirin Neshat'ın, sanatının kırılma noktası İran İslam Devrim'inden sonra gerçekleşmiştir. Devrim sonrasında ülkesinde yaşanan değişiklikler, kadınların kara çarşaf giymesinin zorunlu kılınması, din politikasının kadın bedeni üzerinden kara çarşaf yapılması ve kadınların kamusal alan içerisinde vücudunu gizleyerek katılabilmesi Neshat'ın sanatına konu olmuştur. Eserlerindeki kadın olmak, kadın karakterler, baskılar, arada kalmışlıklar, sorgulamaları ve mücadeleleri ile feminist sanatçılar arasında yerini almıştır.

Şekil 2.12. Shirin Neshat, "Women Of Allah"(Allah'ın Kadınları), Siyah-Beyaz Fotoğraf,1997

Shirin Neshat'ın, Allah'ın kadınları (Women of Allah) adlı serisinde İran İslam Devrim'inde sırasında yaşanan şiddeti kadın bedeni ve Müslüman kadınlar aracılığıyla sorgulamaktadır. Neshat'ın, 1993 ve 1997 yılları arasında çekimlerini gerçekleştirdiği fotoğraf serisinde sanatçının kendisi model olmuştur. Genellikle siyah beyaz olan fotoğraflarda dua etmek üzere olan kadının giydiği çarşafı, kefeni çağrıştırdığı;figürün yanında bulunan silahın ise savaşa gönderme yaptığı düşüncesi ön plandadır. Ayrıca elbisenin üstünde yazılan yazılarda feminist şairlerin yazdığı şiirlerden cümleler bulunmaktadır (Yüksel ve Cihaner Keser, 2023).

Jenny Saville – "Propped" (Destekli): İngiliz Çağdaş sanatçı Jenny Saville, ürettiği eserlerde kadın figürü kullanmayı tercih etmiştir. Resimlerinde kullandığı kadın figürleri kalıplaşmış kusursuz figürler değildir. Sanatçı bu tercihiyle izleyiciye kusursuz bir kadın olmadığını, kusur olarak görülen şeylerin aslında kabullenilmiş yanlışlar olduğunu aktarmaktadır. Eserlerinde obez vücutlara, doğurmak üzere hamile olan kadın vücutlarına, trans bireylerin ve çok yaşlı kadınların vücutlarına yer vererek kullanmıştır. Saville'in feminist bir sanatçı olarak anılması, resmettiği 104 vücudu; çıplak gözle görüldüğü gibi erotik ve romantik olmayan bir bakış açısıyla resimlerine yansıtmasından kaynaklanmaktadır (Renkçi, 2014).

Şekil 2.13. Jenny Saville, "Propped" (Destekli), Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1992

Şekil 2.14. Marina Abramoviç, "Ritim 0 Deneyi", 1974

Marina Abramoviç–“Ritim 0”: Performans sanatçısı Maria Abramoviç, varoluşsal sanatın öncülerindedir. Abramoviç, sanatını kendi bedeni üzerinden izleyiciyle fiziksel ve duygusal bağ kurarak gerçekleştirmektedir. Performanslarında bedenin sınırlarını keşfederek insan deneyimlerini açığa çıkartmaya odaklanmaktadır.

Sanatçının 1974 yılında gerçekleştirdiği ‘Ritim 0’ adlı performansı, kendi bedenini tamamen sanat galerisindeki izleyicilere teslim ettiği ve yaklaşık 6 saat süren, insanların ne kadar ileri gidebileceğini gösteren bir deney niteliğindedir. Ritim 0 adlı performansta, bir masanın üzerinde gül, bıçak, silah ve kurşun gibi malzemeler ve bir adet performansı açıklayan bir broşür bulunmaktadır. Performansı anlatan broşürde sanatçı, 72 adet nesnenin içinde kendi bedeninin de yer aldığı ve yaşanacak her şeyi kabul ettiğini açıklayan bir yazı bulunmaktadır (Batur ve Kuyucuk, 2022).

Şekil 2.15. Marina Abramoviç, “Ritim 0 Deneyi”, Performans, 1974

Performansın ilk başlarında izleyiciler, sanatçıya gül verip, saçlarını düzeltmeye çalışır. Sakin ve sevecen geçen dakikalar sonrasında bir izleyicinin sanatçıya tokat atmasıyla birlikte performans şekil değiştirmeye başlar. Sanatçıdan tepki alamayan izleyiciler daha saldırgan hareketlere yönelir. Sanatçının vücuduna yazılar yazan, bıçak ile boynunu kestikten sonra kanını içmeye çalışan, tecavüz girişiminde bulunur sonrasında bir izleyicinin silah ile sanatçıyı vurmaya çalışması performansı bitiren hareket olmuştur. Abramoviç, ‘Ritim 0’ performansı ile insanların olanak verildiğinde ne kadar acımasız olabileceklerini kanıtlamıştır (Batur ve Kuyucuk, 2022).

Şükran Moral-Bordello: Türk performans sanatçısı Şükran Moral, feminist sanatçıların arasında yer almaktadır. Türkiye’de gerçekleştirdiği performanslarla ses getiren sanatçı, kadın bedeni, kadın kimliği, sansür ve yaşadığı toplumun kadına bakış açısı gibi konuları kışkırtıcı ve sorgulayıcı bir dille performans sanatı aracılığıyla izleyiciye yansıtmaktadır. Sanatçının gerçekleştirdiği performanslarda

genelev, hamam, mezbaha ve akıl hastanesi gibi mekanları tercih etmesi sanatçının sorgulamak istediği konuları dikkat çekici kılmaktadır.

Şekil 2.16. Şükran Moral, “Bordello”, Performans, 1997

Moral, 1997 yılında gerçekleştirdiği ‘Bordello’ adlı performansının 2018 yılında sergilendiği bir galerinin internet sitesi için şu ifadeleri kullanmıştır;

Genelev kapısında fotoğraf çekimi ile sınırlı olmayan bu performansımı 5. İstanbul Bienali için yapmıştım. Amacım genelev, akıl hastanesi, morg ve hamamda performans yapıp bunları jinekoloji masası üstünde “İstanbul’u Vajinamdan Seyredin” yazısıyla göstermekti. Öyle de oldu. İstanbul’daki geneleve girmek büyük bir tabuyu da yırtmak demektir. Tabuların karnına jilet atmak diyorum ben buna. Genelev çalışanlarıyla birlikte yaptığım bu performansta elime “for sale” yazan bir kağıtla genel evin kapısına da “Çağdaş Sanat Müzesi” yazmıştım. Müzeyle genelev arasında yer değiştirme. Sanatçının da satılık olması, sanat çevresine de kara mizahla sömürünün altını çizme çabasıdır. Sanat eserinin evlerinde kadınlarından bakire olmasını isteyen, genelevde kadını obje olarak görüp kullanan bir erkekegemen sistemin teşhiri, sanatçının tabulara müdahalesi diyebilirim (Moral, 2018).

Canan Şenol- Odalık: Türk feminist sanatçı Canan Şenol, performans, video, minyatür ve fotoğraf gibi birçok sanat türünde işler üretmiştir. Ürettiği işler ve performanslarında yaşadığı toplum olan Türk toplum yapısında; kadının din, siyasi, aile ve toplum tarafından baskılanmasını ve bu baskıyla açığa çıkan şiddeti ele

almaktadır. Şenol, hapisane ve kadın sığınma evleri gibi kurumlardaki şiddette maruz kalmış kadınlarla görüşmeler yaparak gerçekleşen, bu kurumlarda yaşayan kadınların hikayeleri yansıtan eserleri de bulunmaktadır. Sanatçı, cinsiyetçi yaklaşıma karşı gelinmediği, ses çıkartılmadığı sürece devam edeceğini ve bu sorunun çözüme kavuşması için görmezden gelinmemesi gerektiğini eserleriyle yansıtmaktadır (Üner Yılmaz, 2010).

Şenol, 1997 yılında “Odalık” adlı enstalasyon çalışmasında, 5 adet kadın figürünün çıplak bir şekilde şeffaf küpün içerisinde sergilemiştir. Kadınların her biri farklı perspektiflerden, farklı pozisyonlarda konumlandırılmıştır. Böylece izleyene sıkışmışlık hissini veren eserin, şeffaf bir küple bölünmesi aslında yaşanan baskının görünür vesınırlarının olduğu yansıtılmak istenmiştir.

Şekil 2.17.Canan Şenol. “Odalık”, 1997, Enstalasyon

2.3.4. Gerilla Kızlar

Gerilla kızlar, 1985 yılında New York'ta bir araya gelen kadın sanatçılar ve aktivistlerden oluşan anonim bir topluluktur. Bu topluluğu asıl amacı sanat dünyasındaki eşitsiz yaklaşıma dikkat çekmektir. Bu amaç doğrultusunda beyaz erkek sanatçıları, sanat galerilerini, sanat eleştirmenlerini eleştiren posterler üretmeye başlayan gerilla kızlar, kendilerini ‘sanat dünyasının vicdanı’ olarak tanımlamaktadırlar (Withers, 1988).

Şekil 2.18. Guerilla Girls

Grubun kuruluş sebebi gerilla kızların üyelerinden biri tarafından, New York'ta 1985 yılında gerçekleştirilen bir sergide 169 sanatçıdan yalnızca 13 kişinin kadın olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Sanat alanında, müzeler ve sergilerde kadın sanatçıların genel katılımcı sayının altında olması grubun radarına girmiştir. Bu sebeple gerilla kızlar kadın sanatçıların, müze ve sergilerde yer almasına dikkat çekmek için New York'un çeşitli yerlerinde poster çalışmaları sergileyerek ilk protesto niteliğinde çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir (Özüdoğru, 2010).

Gerilla kızlar grubunun özelliklerinden biri anonim olmalarıdır. Kendi kimliklerini gizli tutmak için yüzlerine goril maskeleri takan gerilla kızlar aynı zamandakendi isimlerini kullanmak yerine ünlü kadın sanatçıların isimlerini kullanmış ve aktivist sanatçıların yanı sıra üyelerinin de kimlikleri gizli tutulmuştur. Bu sayede zaman içerisinde daha geniş bir topluluk haline gelmişlerdir. Hazırladıkları posterlerde, goril maskelerini bazı figürlerin yüzlerini gizlemek için de kullanmışlardır. Bu gizlilikler ve yapılan eylemler zaman içinde medyanın dikkatini çekmiş ve birçok eylem, sergi sonrasında sanat dünyasında ciddiye alınmaya başlamıştır. Medyanın dikkatini çeken gerilla kızlar, birçok etkinlik ve eylemlere katılmaları sonrasında Amerikalı yazar Lucy R. Lippard tarafından bir sergi için hazırlanma daveti almışlardır. Sergide, "*kadınlar sanatçı olamaz, biyoloji kaderdir, sezgi ve duygu erkeklere yöneliktir, sergilerde yalnızca erkeklerin işleri yer alabilir*" gibi ön yargıların kabullenilmiş yanlışlar olduğunu ve bu önyargıların ortadan kaldırılması gerekliliğini alaylı bir üslup ile eleştirmişlerdir (Withers, 1988).

Gerilla kızların medya ve toplumda en çok ilgi gören çalışmaları arasında olan "Kadınların Müzelere Girebilmeleri İçin İlla Ki Çıplak mı Olmaları Gerekir? Afiş

çalışması, Metropolitan Müzesi'ndeki eserinde bulunan kadın çıplaklığını sorgulamaktadır. Bu afiş çalışmasında; Jean Auguste Dominique Ingres'ın, Büyük Odalık adlı tablosundaki kadın figürü kullanılmıştır. Ingres'nın tablosunda kullandığı kadın figürünün kafasına, gerilla kızları temsil eden goril maskesini konumlandırmışlardır. Bunun yanı sıra afişte yer verdikleri sorular (Kadınlar Metropolitan Müzesine girmek için soyunmak zorunda mı?) ve istatistiksel cümleler (Çağdaş Sanat bölümündeki sanatçıların %5'i kadın, ancak çıplakların %85'i kadın.) eleştirilerini tamamlayıcı bir biçimdedir. Gerilla kızların, hazırladıkları posterde Kadınların Müzelere Girebilmeleri İçin İlla Ki Çıplak Mı Olmaları Gerekir? sorusuna yer vermeleri sanat tarihçilerin odak noktası haline gelmiş ve 1990 yıllar sonrasında birçok sanat kitabında feminist sanat bölümünün ana konularından biri haline gelmiştir (Antmen, 2008).

Şekil 2.19. Guerrilla Girls, "Do Women Have to Be Naked to Get Into the Met. Museum?", 1989

Gerilla kızların 2021 yılında 'The Male Graze' projesi, Birleşik Devletlerde gerçekleştirdiği en büyük kamu kampanyasıdır. Art Night tarafından desteklenen kampanya kapsamında; İskoçya, İngiltere ve on üç şehrin belirli yerlerinde bulunana reklam panolarına afişler hazırlanmıştır. Bu afişlerde sapkın davranışlarını sanat dünyasıyla ilişkisini sorgulamak için soru cümlesi (" Birleşik Krallık müzelerinde kadın sanatçılardan daha fazla çıplak kadın var mı?") ve sanat tarihindeki ünlü tablolarında bulunana çıplak kadın figürleri bulunmaktadır. Aynı zamanda afişte bulunan kadın figürlerine, gerilla kızların sembolleri olan goril maskelerini konumlandırılmıştır (Sturges, 2021).

Şekil 2.20. Guerrilla Girls, “Are There More Naked Women Than Women Artist inUK Museums, 2021

“The Male Graze” kampanyası, 1989 yılında yapılan afiş çalışmasının bir uzantısıdır. Kampanyada, sanat tarihindeki kadın resimlerine ve bu kadın figürlerini kullanan sanatçılara gönderme yapılmaktadır. Bu gönderme aracılığıyla sanat tarihi ve toplumun kültürel özellikleri arasındaki ilişki sorgulanarak; toplumda yaşanan taciz, saldırı ve cinsel şiddetin kaynaklanma nedenlerinden birinin sanat tarihindeki resimlerde yer alan kadın figürlerinden kaynaklanma ihtimalini irdelemektedir. Gerilla kızlar, feminizmin son dalgası olan #metoo hareketini ‘The Male Graze’ kampanyası ile ilişkilendirmişlerdir. Sanat dünyasında kötü şöhretleri ile anılan sanatçıların kadın figürlerini sadece estetik açıdan mı yorumladıkları, izleyicilerin sorgulamalarını ve sanat izleyicilerine en yakın müzelerine giderek bu müzelerde kaç çıplak kadın figürlerinin olduğunu belirtmelerini ve bu sonuçlar doğrultusunda bir istatistik oluşturmayı hedeflemişlerdir.

Şekil 2.21. Guerrilla Girls, “Dieses Franzbrötchen Repräsentiert Die 400.000 Grafischen Arbeiten in MK&G” (Bu Franzbrötchen, MK&G'deki 400.000 grafik çalışmasını temsil ediyor), 2023

Gerilla kızlar, 2023 yılında Museum Für Kunst Und Gewerbe’de sergi açmak için arşiv taraması yapmışlardır. Yapılan arşiv taramasında 400.000 grafik çalışmasının içinde sadece %1.5 kadınlara ait olduğunu belirlenmiş ve araştırma sonucunda bir afiş hazırlanmıştır. Müze binasının ön cephesine asılan afiş çalışmasında Almanlara özgü bir yiyeceği (Franzbrötchen) kullanarak müzenin arşivindeki erkek sanatçılara gönderme yapılmıştır. Ayrıca afişte kullanılan yiyeceğin kırıntılları arşivdeki kadın sanatçılar ile bağdaştırmışlardır. Böylelikle gerilla kızlar kadın ve erkek sanatçılar arasındaki eşitsiz tutumu alaycı bir üslup ile eleştirmişlerdir.

Gerilla Kızlar Grubu, 1985 yılında Feminizm hareketinin başlattığı kız kardeşlik kavramından ortaya çıkmış ve günümüze kadar mücadelecî ruhuyla varlığını sürdürmektedir. Gerilla kızların ürettikleri projelerde cinsiyet ayrımı, insan hakları ve eşcinsel hakları gibi konular doğrudan yer almaktadır. Afiş çalışmaları, sergiler, kampanyalar ve protestolar sonrasında gerilla kızlar yaptıkları işler ile birçok ödül alarak kendilerini geliştirmeye ve eşitsizliklere ses olmaya devam etmektedir.

2.4. Sanat Eğitiminde Feminist Yaklaşım

Feminist hareketin sanat eğitimine doğrudan bir etkisinin olmamasının yanı sıra; sanat dünyasında kadın sanatçıların, sanat eleştirmenlerin, sanat tarihçilerini harekete geçiren bir etkisi olmuş ve dolaylı olarak eğitsel bir yaklaşım benimsenmiştir. Feminist hareket toplumda formal, informal ve kişisel eğitimiyle kendini göstermiştir (Sandal, 1979). Sanat eğitimi gören öğrencilerin, feminist yaklaşım çerçevesinde toplumsal cinsiyet rollerini, cinsiyet eşitsizliği ve kimlik karmaşıklarını anlamlandırma ve bu ayrışmayı engellemeyi amaçlamaktadır. Eğitim kurumlarında yetişen sanat eğitimcilerinde gelecek nesillere aynı eşitlikçi perspektifle yaklaşmalarını hedeflemektedir.

Judy Chicago, 'Feminist Sanat Eğitimi' terimini ilk kez literatüre kazandırarak, kadınların sanat eğitimi almaları fikriyle ilgilenen feminist bir sanatçıdır. 1970 yılında ilk feminist sanat programını düzenlemiş ve ilerleyen yıllarda Miriam Schapiro'yla California Sanat Enstitüsü Feminist Sanat Programını kurmuşlardır (Peterson ve Mathews, 2010). Böylece program sayesinde kadınlar tarafından, kadınlar üzerine bir sanat tarihi oluşturulan bir ders programı hazırlanmıştır. Program aracılığıyla ilk oluşan proje 'Womenhouse' (Kadın Evi) oluşturulmuştur.

Şekil 2.22. Womanhouse

1975 yılında Judy Chicago, Sheila de Bretteville ve Arlene Raver bağımsız bir okul olarak Feminist Studio Workshop'u ve The Woman's Building'i kurmuşlardır. Bu topluluğun kadın kültürünü keşfetmeyi, araştırmayı ve kadınların üretmesini katkı sağlayı amaçlamaktadır. Öğretmen eğitimine başlayan süreçlerde bir çok planlama yapılmış ve geliştirilmiştir.

3.YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama tekniği ve verilerin analizine yönelik açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma, nitel araştırma yöntemleri kullanarak, durum çalışmasıyla hazırlanmıştır. Nitel araştırma verilerini, insan davranışları ve deneyimlerini sözcükler yoluyla tanımlamasından elde etmektedir. Bu çalışmada nitel yöntemlerin kullanılma nedeni, sanat eğitimcilerinin araştırmanın konusu hakkındaki görüşlerinin açık bir şekilde elde edilmesi, katılımcılardan elde edilen görüşlerin incelenerek bir araya getirilmesidir. Nitel araştırmada durum çalışması, bir konu üzerinde derinlemesine yapılan araştırmanın sonrasında katılımcıların gözlemleri ve katılımcılarla yapılan görüşmeler ile elde edilen dokümanların incelenmesini içermektedir (Glesne, 2015).

Bu çalışmada, nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış e-görüşme tekniği kullanılmıştır. E-görüşme tekniğinde, araştırmacının katılımcıyla yüz yüze bir mekan içinde görüşme zorunluluğu ve zaman sınırlılığı olmadan, aynı anda birçok katılımcıyla elektronik posta yoluyla iletişime geçmesini sağlamaktadır (Salman Yıkmış, 2020).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Türkiye'deki Yükseköğretim Kuruluna bağlı Resim- İş Eğitimi Ana Bilim Dalı, Grafik Tasarımı, Heykel ve Resim Bölümleri bulunan üniversiteler arasından kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi, katılımcılarla iletişimi kolaylaştırarak araştırmanın hızlı bir şekilde ilerlemesini sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Tüm akademisyenlerle yapılan görüşmelerde, gizlilik ve gönüllük esaslarına sadık kalınmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu; Bartın Üniversitesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Dicle Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültelerinin Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalları ve Güzel Sanatlar Fakültelerinin Resim, Heykel ve Grafik Bölümlerinde Atölye derslerini yürüten akademisyenler oluşturmaktadır.

Çalışma grubu kapsamında yazılı görüşme yapılan akademisyenler feminizm kavramıyla ilişkilendirilen ve sanatsal üretimleri aracılığıyla feminizm konusunu yansıtma potansiyeli yüksek kişiler arasından seçilmiştir. Bu bağlamda 11 akademisyen ile elektronik posta yoluyla yazılı görüşme yapılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada araştırmacı tarafından uzman görüşü alınarak geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, deneyim/davranış, görüş/değer türünde hazırlanmış ve görüşme elektronik yollarla gerçekleştirilmiştir. Görüşme formunda toplam 7 adet soru bulunmaktadır. Bu soruları 2 tanesi araştırmaya katılan akademisyenlerin kişisel bilgilerinin elde edilmesi için sorulan “çalıştığınız üniversite ve bölümünüz nedir?” gibi sorulardır. Araştırmaya açıklık getirmek üzere akademisyenlerin konu hakkındaki düşüncelerini öğrenmek için 5 adet açık uçlu soru bulunmaktadır. “Kadın, cinsiyet ayrımı, kadının toplumdaki statüsü, kadın hakları ve feminizm gibi konuların sanat üretimimize yansımaları nasıldır? Bu gibi konuların sanatsal üretim sürecinize yöntem ve teknik çeşitliliği açısından etkileri nelerdir?” ve “Feminist bakış açısının öğrencilerin sanatsal üretimlerine nasıl yansiyabileceğini ve çalışmalarını nasıl etkileyebileceğinizi düşünüyorsunuz? Öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği, feminizm ve kadın hakları gibi konularda farkındalıkları nasıl artırılabilir?” gibi açık uçlu sorulardır. Görüşme formundaki sorular ek olarak araştırmaya eklenmiştir.

3.4. Veri Toplama Tekniği

Nitel veriler, doküman incelemesi ve katılımcılarla yapılan görüşmeler sonrasında elde edilen verileri kapsamaktadır (Merriam, 2013). Araştırmanın çalışma grubu olan üniversitelerin Resim- İş Eğitimi Ana Bilim Dalı, Grafik Tasarımı, Heykel ve Resim Bölümlerinde atölye derslerini yürüten akademisyenlerle elektronik posta yoluyla görüşme formu iletilere, yazılı görüşme istediğinde bulunulmuştur. Elektronik posta gönderilen 63 akademisyenin 11 tanesi görüşme formuna geri dönüş yapmıştır. Geri dönüş yapan her bir katılımcıya kod verilerek (A1, A2, A3 vb.) görüşme formları analiz edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın kapsamında görüşme formu ile elde edilen veriler, nitel analiz yöntemlerinde sıklıkla kullanılan betimsel analiz tekniğiyle yorumlanarak

aktarılmıştır. Bu analiz yöntemi, farklı katılımcılardan alınan farklı düşüncelerin düzenlenmesinde etkili olması nedeniyle tercih edilmiştir. Betimsel analiz sürecinde, araştırmmanın öncesinde belirlenen temalar üzerinden elde edilen veriler; sistematik bir şekilde araştırmacı aracılığıyla betimlenerek sonuçlara ulaşılmaktadır. Bu analiz yönteminde araştırmacı, elde edilen veriler; doğrudan alıntı yoluyla aktarabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmada betimsel analiz yönteminde katılımcıların her birine kod verilmiş ve katılımcılardan elde edilen bilgiler önceden belirlenen temalara göre düzenlenmiştir. Katılımcılara verilen kodlar göz önünde bulundurularak “yansımaktadır-yansımamaktadır”, “evet-hayır”, “yer almalı-yer almamalı”, “etkili-etkisiz”, “olumlu-olumsuz”temalarına göre sınıflandırılmıştır. Araştırmanın temaları belirlenirken, katılımcılara sorulan sorularda yer alan “nelerdir, etkileri nasıldır” soru kökleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Katılımcılardan alınan cevaplar temalara göre tablo haline getirilmiştir. Tabloların açıklama kısımlarında detaylandırılarak aktarılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölüm ile katılımcıların kişisel bilgilerine ilişkin bulgular ve akademisyenlerle yapılan yazılı görüşmelerin, istatistiksel çözümlenmeleri sunulmaktadır.

4.1. Kişisel Bilgilere İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu başlığı, yazılı görüşme yapılan akademisyenlerin cinsiyetleri, bağlı oldukları kurum ve çalıştıkları kurumlardaki bölümlere ilişkin verilerden oluşmaktadır.

Tablo 4.1. Cinsiyet İle İlgili Bulgular

Cinsiyet	Kişi Sayısı	Yüzde
Kadın	7	63,63
Erkek	4	36,36
Toplam	11	99,99

Akademisyenlerin cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 4.1.'de yer almaktadır. Araştırmada görüşme yapılan akademisyenlerin cinsiyet dağılımı; %63,63'ü kadın, %36,36'i ise erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan akademisyenlerin cinsiyet çoğunluğunun kadın olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2.Çalıştığı Kurum İle İlgili Bulgular

Çalıştığı kurum	Kişi sayısı	Yüzde
Bartın Üniversitesi	1	9,09
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1	9,09
Dicle Üniversitesi	2	18,18
Gazi Üniversitesi	1	9,09
Marmara Üniversitesi	1	9,09
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	1	9,09
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	2	18,18
Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi	1	9,09
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	1	9,09
Toplam	11	99,99

Akademisyenlerin çalıştıkları kurum adlarına göre dağılımı Tablo4.2.'de bulunmaktadır. Araştırmaya katılan akademisyenlerin, birer kişi ile yüzdelik hesaplamada % 9,09'u Bartın Üniversitesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde, ikişer kişi ile %18,18'i Dicle Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde görev yapmaktadır.

Tablo 4.3. Çalıştıkları Kurumlarda Bölümlere İlişkin Bulgular

Bölümler	Kişi sayısı	Yüzde
Grafik Tasarımı Bölümü	3	27,27
Heykel Bölümü	1	9,09
Resim Bölümü	3	27,27
Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı	4	36,36
Toplam	11	99,99

Akademisyenlerin çalıştığı kurumlardaki bölümlerine göre sınıflandırması ile ilgili bulgular Tablo 4.3.'de bulunmaktadır. Araştırmada yazılı görüşme yapılan akademisyenlerin, tablo 4.3.'de görüldüğü gibi % 27,27'si Grafik Tasarımı Bölümünde, %9,09'ü Heykel Bölümünde, %27,27 Resim Bölümünde, %36,36'i ise Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalında görev yapmaktadır.

4.2. Akademisyenlerle Yapılan Yazılı Görüşmelerin İstatistiksel Çözümlenmeleri

Bu başlık altında, araştırmada akademisyenlerle görüşme yapılarak elde edilen cevapların istatistiksel çözümlenmeleri tablolar halinde bu başlık altında bulunmaktadır. Birinci soruya yönelik istatistikler Tablo4.4., ikinci soruya yönelik istatistikler Tablo 4.5., üçüncü soruya yönelik istatistikler Tablo 4.6., dördüncü soruya yönelik istatistikler Tablo 4.7. ve beşinci soruya yönelik istatistikler Tablo 4.8.'de yer almaktadır.

Tablo 4.4. Akademisyenlerin Sanatsal Üretimlerinde Kadın Temalarını Yansıtıp Yansıtmadıklarına İlişkin Görüşleri

	Yansımaktadır	Yansımamaktadır
Kadın, cinsiyet ayrımı, kadının toplumdaki statüsü, kadın hakları ve feminizm gibi konuların sanat üretimimize yansımaları nasıldır? Bu gibi konuların sanatsal üretim sürecinize yöntem ve teknik çeşitliliği açısından etkileri nelerdir?	7	4

Tablo 4.4.'de görüldüğü üzere “Kadın, cinsiyet ayrımı, kadının toplumdaki statüsü, kadın hakları ve feminizm gibi konuların sanat üretimimize yansımaları nasıldır? Bu gibi konuların sanatsal üretim sürecinize yöntem ve teknik çeşitliliği açısından etkileri nelerdir?” Sorusuna akademisyenlerin 7 tanesi yansımaktadır, 4 tanesi yansımamaktadır teması uygun cevap vermiştir. Akademisyenlerin, sanat üretimlerini gerçekleştirirken konu seçimleri hakkında verdikleri ‘yansımaktadır’ temalı cevapları şu şekildedir;

A1: “Üretim sürecinde, kadınların toplumsal durumdaki güncel yerini önemsiyorum ve bazı meselelerin geniş kitlelere ulaşması için, dikkati konu özeline çekmek adına bilhassa kadın figürüne çalışmalarında yer veriyorum. Kadın bedeni formundaki estetik ve güçlü ifade, fikir ve duygu durumlarının yansıtılmasında ve çeşitliliğinde oldukça etkindir” şeklinde,

A3: “Bu konular sanat üretim sürecimin ana temaları arasındadır. Toplumsal eşitsizlik, toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi konuları figüratif ağırlıklı ve hicivsel olarak işlerim.” İfadesiyle,

A5: “Kadınların toplumda her zaman ön planda olması gerektiğinden üretimlerimde kadını ön plana çıkartacak düzenlemeler yapıyorum. Bu konuyu yansıtırken teknik sınırlamasına gitmiyorum. Genellikle yağlıboya çalışıyorum.” Hem teknik bilgisini hakkında hem de bakış açısını aktarmıştır.

A6: “Ben tuval üzerine yaptığım resimlerde yalnızca kadın figürünü tercih eden biri olarak kendi hayatımdan ve çevremde yaptığım gözlemlerden yola çıktığımı söyleyebilirim. Bir kadın olarak resimlerimde anlatmak istediğim şeyleri erkek

figürün değil kadının daha iyi anlatabileceğini ve resimlerimi daha çok içselleştirebileceğimi düşündüğüm için böyle bir tercihte bulundum. Açıkçası erkek figür yapmaya elim gitmiyor zaten, içimden gelmiyor, hayal dahi edemiyorum. Erkek düşmanı olan biri değilim ancak erkeklerin resimlerini istediğim gibi yansıtabileceğini düşünmüyorum. Ayrıca kadın ve erkek cinsiyetleri, feminizm üzerine yaptığım okumalar sonrası bu konular üzerine daha sorgulayan ve bilinçli yaklaşan biri olduğumu düşünüyorum.” İfadelerini kullanarak sanat çalışmaları ve tekniği hakkında bilgi vermiştir.

A7: “Sanatsal üretimimde bahsi geçen konuları sıklıkla ele aldığım söylenemez. 2020 yılının Ekim ayında çevremde yaşanan olaylara bir başkaldırı niteliğinde çalışmış olduğum nikah salonunda genç evlendirilen kız başlıklı bir çalışmam var. Bu çalışmada başroldeki figürün çocukluk dönemi aynı zamanda nikah salonunun duvarlarına birtakım matematiksel işlemler yapmakta. Resmin içerisinde mekansal anlamda zamansal bir eylem söz konusu. Teknik anlamda incelendiğinde ise konunun ele alınan renkler ile ifade edilmesinin ön planda olduğunu söyleyebilirim. Yüzey üzerinde bulunan kırmızı renkteki boyanın kütleli formun konuyu anlatmakta yeterli olduğunu düşünüyorum.” ifadesiyle bir sanatsal üretiminden bahsederek, cevabına açıklık getirmiştir.

A9: “Kadının toplumdaki yeri, statüsü sahip olduğu haklar ve ona atfedilen kutsallık sanatıma yön verir. Feminizm kadını ön planda tutmak değil bilakis erkek kadın eşitliğine her manada inanmak olarak değerlendiriyorum. Bu sebeple kadının da tarihsel süreç içerisinde gerek avcı-toplayıcı toplumlarda gerekse modern çağda derleyici toparlayıcı, üretken, yaşanılabilir tüm şeylere rağmen hala dimdik durabilen bir varlık olarak eserlerimde görmeniz mümkün. Eserlerime yansıttığım kadın figürlerine bakıldığında heybetli duruşun sadece erkeğe ait olmadığını bu noktada kadında güçlü bir yapıda olduğunu görebilmek mümkün.” Şeklinde düşüncelerini aktarmıştır.

A10: “Ben tuval üzerine yaptığım resimlerde yalnızca kadın figürünü tercih eden biri olarak kendi hayatımdan ve çevremde yaptığım gözlemlerden yola çıktığımı söyleyebilirim. Bir kadın olarak resimlerimde anlatmak istediğim şeyleri erkek figürün değil kadının daha iyi anlatabileceğini ve resimlerimi daha çok içselleştirebileceğimi düşündüğüm için böyle bir tercihte bulundum. Açıkçası erkek figür yapmaya elim gitmiyor zaten, içimden gelmiyor, hayal dahi edemiyorum. Erkek

düşmanı olan biri değilim ancak erkeklerin resimlerini istediğim gibi yansıtabileceğini düşünmüyorum. Ayrıca kadın ve erkek cinsiyetleri, feminizm üzerine yaptığım okumalar sonrası bu konular üzerine daha sorgulayan ve bilinçli yaklaşan biri olduğumu düşünüyorum.” Cevapları ile sorulara geri dönüş yapılmıştır.

Akademisyenlerin sorulara verdikleri cevaplarda ‘yansımamaktadır’ temalı dönüşleri şu şekildedir;

A2, cinsiyet ayrımı, kadına karşı gösterilen şiddete karşı olduğunu ama ürettikleri sanatsal çalışmalarında bu konulara yer vermediğini, teknik açısından kendisine bir sınırlama getirmediğini ifade etmiştir.

A4, Sanatsal çalışmalarında mesaj iletme kaygısı gütmeyeceği belirtmiştir. A8, kadının toplumdaki yeri hakkında açıklayıcı bir cevap verilmiş ama teknik ve sanatsal işleri hakkında bilgi vermemiştir.

A11: *“Toplumsal konuları sanatsal çalışmalarına yansıtmıyorum, teknik açısından bir katkısı olduğunu da düşünmüyorum.”* Cevaplar ile geri dönüş yapılmıştır.

Tablo 4.5. Öğrencilerin Yaptıkları Çalışmalarda Kadın ve Feminizm Temalı Konuları Tercihlerine İlişkin Görüşler

	Evet	Hayır
Öğrencileriniz kadın, kadının toplumdaki konumu, kadın hakları ve feminizm gibi temaları sanatsal üretimlerinde yer vermeyi tercih ediyorlar mı? Bu tür temaların öğrencilerinizin sanatsal üretimlerinde yer almasına olan bakış açınız nasıldır?	10	1

Tablo 4.5.’de görüldüğü üzere akademisyenlerin yürüttükleri atölye dersindeki öğrencilerin, sanatsal üretimlerinde feminizm konusunun içeriklerini tercih edip, etmediklerine yönelik cevapların 10 tanesi tercih ettikleri, 1 tanesi tercih etmediğine yöneliktir. Akademisyenlerin ‘evet’ temalı cevapları şu şekildedir;

A1: *“Öğrencilerimin iş üretimine başlamadan evvel çeşitli meseleler üzerinde kafa yormaları benim için önemlidir. İşin mutfağına indiğimizde ana malzemeyi her*

zaman fikir olarak ele alırım. Bir akademisyen ve cinsiyeti kadın olan bir sanatçı olarak yeni yetişen genç sanatçı adayı öğrencilerimin bu konularda bilinçli ve farkındalığı olmasını desteklerim”.

A2: “Bazı öğrencilerim çalışmalarında bu konulara yer veriyor. Bu tür konuların sanatçı ve tasarımcılar tarafından daha çok işlenmesi gerektiği düşüncesindeyim.”

A3, öğrencilerin serbest bırakıldıklarında bu konuları tercih ettiğini ifade etmiştir.

A4, konuları çalışmalarında bir mahsur görmediği açıklamıştır.

A5: “Evet ediyorlar. Kendileri de durumun öneminin farkında. Bu tür temalar birçok öğrencimi aslında birleştiriyor. Ortak bir noktadan bakabiliyorlar. Onlar bu resimleri yaptıkça çevreye yayılıyor ve toplum bilinci gelişmeye devam ediyor. Ben destekliyorum her zaman da destekleyeceğim. Kendilerini bu anlamda iyi yansıttıklarını düşünüyorlar.” İfadelerini kullanmıştır.

A6: “Genellikle her atölye dersinde en az bir öğrenci özgün üretiminde kadın temasından yola çıkmak ister. Bu zamana kadar asiste etme veya dersin asıl yürütücüsü olarak girdiğim derslerde öğrencilerin özgün bir üretime geçişinde ilk başvurdukları temalardan biri olarak kadın, karşıma çıkmıştır. Ağırlıklı olarak hemcinslerinin bu temalara yöneldiğini gözlemledim. Öğrencilerin kendilerini ifade ederken hangi konu, tema, yöntem veya teknikten yola çıkmaları gerekiyorsa hangisinde rahat hissediyor ve anlatma isteği duyuyorlarsa o alanlarda çalışmalarını tercih ederim. Bu nedenle olumlu veya olumsuz bir tutumum söz konusu olamaz. Ancak kadın hakları, kadının toplumdaki konumu, kadına şiddet gibi temalar çok tüketilen konular olması nedeniyle kitch olmaktan uzak etkili üretim yapmaları konusunda yönlendirmelerde ve okuma önerilerinde bulunabilirim. Bu temaları etkili bir şekilde ele alan öğrencilerin kendi hayatı ve çevresinden yola çıkmaları sonucunda ortaya koydukları üretimlerle de ancak övünürüm.” Şeklinde,

A7: “Evet, genelde tercih ediyorlar. Özellikle tercih eden öğrenciler kız öğrenciler olmakla birlikte erkek öğrencilerden de sanatsal üretimlerinde yer verenler var. Bu durum her öğrencinin sanatsal üslubuna ve ele almış temaya

yönelik, biçimsel ve biçimsel olarak kullanmış olduğu plastik özelliklere ve değerlere yönelik değişkenlik gösterebilmekte. Öğrencilerimin sanatsal üretimlerinde bu tür temaların yer alması hoşuma gidiyor. Düşündüğümüzde bundan 150 yıl kadar önce sanat tarihinde bazı dönemlerde biliyoruz ki kadınlar cinselliği ve erotizm temalı sanatsal çalışmaları ön plana çıkararak konularda baş figür oluyorlardı. Bunu onaylamıyorum. Her zaman öğrencilerimin eleştirel ve politik bakış açılarıyla farklı sanatsal disiplinlerde bahsi geçen konular ile ilgili çalışmalar üretmesini destekliyorum.”

A8: “Kendi yürüttüğüm ana sanat heykel derslerinde 15 öğrenci öğrenim görmektedir. Bu öğrencilerden 12 tanesi kadın öğrencidir. Buna bağlı olarak öğrencilerin çalışmalarında seçtikleri konular genellikle kadın ve kadınla ilgili imgeler olmaktadır. Öğrencilerin konu olarak kadını ele almalarını sorun etmeden desteklemekteyim”.

A9: “Farklı akım ve tekniği benimsemiş olmakta genel manada ortak buluşma noktamız kadın. Eserlerimizde kadın figürü farklı muhtevalarda kendini gösterir. Belki bir Venüs heykel, belki stilize edilmiş bir kadın figürü, belki de asaleti ve zerafi simgeleyen başka bir kadın figürü. Nitekim bunun yanında kadına şiddet eğilimine ve kadının sadece cinsel bir obje olarak görülmesine tepki olarak yapılan çalışmaları da toplumsal bilinci uyandırması bazında destekliyorum. Eğer sanatı bir iletişim dili olarak görüyorsak, bahsettiğimiz konuyu tabiki olumlu ve olumsuz tüm yönleriyle eserlerimize yansıtılmalı ve bu konuda bizimde toplumsal bilinci artırmamız hususunda gerekli çalışmalara imza atmamız gerektiğini düşünüyorum.”

A10: “Toplumsal sorumluluk kampanyaları kapsamında diğer sosyal konuların yanı sıra kadına şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği vb. konularda proje üreterek, kampanya hazırlayarak, grafik tasarım öğrencilerinin bu konuda bilinçlenmesini amaçlıyoruz. Bu bağlamda, kadın hakları, İstanbul sözleşmesi ve kadına şiddet konularının öğrenilmesi ve topluma aktarılması için çalışma yapmalarını önemli buluyor ve çağdaş bireyler olarak toplumsal duyarlılık geliştirmelerini önemsiyorum.” İfadelerini kullanarak soruya yanıt vermişlerdir. Ancak bir Akademisyen, hayır temasına yönelik bir cevap vermiştir.

A11, atölye öğrencilerinin bu konular üzerinde çalışmalar yapmadığını ifade etmiştir.

Tablo 4.6. Kadın Sanatçılar ve Kadın Temalı Eserlerin Çağdaş Sanatta Yer Almasına İlişkin Bulgular

	Yer Almalı	Yer Almamalı
Kadın sanatçılar ve kadın temalı sanat eserlerinin, sanat tarihindeki yeri ve kadın, cinsiyet ayrımcılığı, feminizm gibi konuların çağdaş sanatta yer alması hakkındaki düşünceleriniz nedir?	11	0

Tablo 4.6.' da görüldüğü üzere görüşme yapılan akademisyenlerin hepsi 'yer almalı' temalısına uygun şekilde yanıt vermişlerdir.

A1: *“Çağdaş sanatın hızlı bir biçimde ses getiren tavrını seviyor ve benimsiyorum. Feminizm konularının ele alınış biçimindeki ekseriyetlik önemlidir. Her an dünyanın her yerinde bu mesele adına önemli bir gelişim ve değişim yaşanmaktadır. Bu değişimleri pozitif alana yaymakta sanatçılara büyük görevler düşüyor.”*

A2: *“Bu konular çağdaş sanat tarihinde öncesine göre daha çok ön plana çıkmıştır. Çağımızda ataerkil düşüncenin zayıflamaya başlamasıyla kadınların sanat yoluyla da kendilerini ifade etmeye başlamışlardır. Bu sebeple de çağdaş sanatta bu konulara daha çok rastlanmaya başlanmıştır.”*

A3: *“Kadınlar sadece sanat alanında değil tarihin hemen her aşamasında ve hemen her konuda baskı altına alınmış ve kendilerini açıklama, belirleme vb. konulardan mahrum bırakılmışlardır. Kadınların hakkı olanları alması günümüz çağdaş dünyasında bile zor olmakta ancak mücadele her daim devam etmektedir.”*

A5: *“Kesinlikle yer almalı ama kayırmacılık şeklinde değil de olması gerektiği gibi insanca ve tam ölçüsünde abartısız...”*

A6: *“Kadın hakları, kadın konusu her daim ön planda olmuş, özellikle sanat tarihinde kadını her yerde görebiliyoruz. Kadın sanat tarihi skalası içinde üzerine vurgu yapılan ışık tutulan olmuştur. Çağdaş sanatta kadın kendisini artık farklı*

problemleri yansıtacak şekilde gösterir. Önceden durağan olan kadın ve kadın figürleri, artık tüm somutluğuyla problemleri gözetererek sergilenmektedir.”

A7: “Çağdaş sanatta en çok tüketilen temalardan biri olduğunu vurgulayarak bazı üretimlerin çok etkili ve vurucu olduğunu, bazılarının ise kitch olmaktan kaçamadığını ancak teması nedeniyle ses getirdiğini düşünüyorum. Sanat tarihinde kadın sanatçılar uzun yıllar boyunca görmezden gelinmiş, kadın figürü ise erkek gözünden resmedilmeye ve yine erkek tarafından kadın ile özdeşleştirilen mekanlarda resmedilmeye mahkum kalmıştır. Eğer kadın figürü her mekanda çeşitli form ve anlam ekseninde resmedilmiş olsaydı sınırlı kaldığı alanlar üzerine tartışmaya gerek kalmayacaktı. Ancak geçmişin kötü ve üzücü izleri feminizm akımının daha şiddetli ve keskin olmasına zemin hazırlamıştır. Çağdaş sanatta bu temaların var olmasını ve üretimlerin ses getirici, etkileyici bir şekilde artmasını isterim.”

A8: “Bu noktada sanatsal çalışmaların ve ilgili konuların çağdaş sanat içerisinde konumlanması gerekliliğini savunmaktayım. Yalnız banel ve kitsch estetiğinden uzak, eleştirel ve kavramsal anlamda üretilen sanatsal çalışmalarla daha yakından ilişki kurduğumu söyleyebilirim.”

A10: “Sanatın tarihsel sürecine baktığımız vakit ilk kadın imgeleri olarak karşımıza çıkan ana tanrıça betimlemelerinin kadına tanrısal anlam yüklenerek üretildiğini biliyoruz. Sonraki dönemlerde toplumda kadının tanrıça olmaktan uzaklaşıp güzelliğiyle ön plana çıkmaya başladığı görülür. Bu durumun kadının güzelliğinin bir nesne olarak sanatta yer alamaya başladığının kanıtı niteliğindedir. Günümüz sanatında da çoğu sanatçının resimlerinde kadın imgesini kullanmalarını temelinde, kadının toplumda ikinci plana atılması ve meta olarak görülmesi durumlarına tepki olma isteğinin olduğunu söylemek yanlış olmaz. Uzun yıllar boyunca kadınlar farklı amaçlar doğrultusunda sanat niteliği olan ürünler üretmişlerdir. Ancak bir Leonardo'nun popüler olduğu dönemde her hangi bir kadın sanatçının adına rastlanmaz. Bunun temelinde Lerry Şhiner(2020)'in de kitabında ifade ettiği gibi toplumun revaçta görülen mesleklerin kadına laik görülmemesi yer almaktadır. Bu durumun etkileri 19. yüzyılın başlarında bilim, kültür ve buna bağlı olarak sosyolojik anlamda meydana gelen gelişmelere bağlı azalmaya başlar. Bu etkinin azalmasına bağlı olarak Frida Kahlo gibi önemli kadın sanatçılar da

isimlerini duyurma fırsatı bulmuşlardır. Günümüzde bu durumun bir sürü kadın sanatçının isimlerini duyurmalarına yardımcı olacak derecede iyileşmeye başladığını söylemek mümkündür.”

A9, geçmiş süreç içerisinde kadının sanat alanlarında küçümsendiğini ifade etmiştir.

A11: Kadına yapılan ayrımcılığın hiç birini desteklemediği ve çağdaş sanatta var olması gerektiği ifade etmiştir.

Tablo 4.7. Öğrencilerin Yaptıkları Çalışmalarda Feminizm Konularını İçinde Barındıran Toplumsal Olaylarda Farkındalıklarını Arttırmak Adına İlişkin Bulgular

	Etkili	Etkisiz
Feminist bakış açısının öğrencilerin sanatsal üretimlerine nasıl yansıtılabileceğini ve çalışmalarını nasıl etkileyebileceğinizi düşünüyorsunuz? Öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği, feminizm ve kadın hakları gibi konularda farkındalıkları nasıl artırılabilir?	11	0

Yapılan görüşmeler sonrasında akademisyenlerin verdiği cevapların hepsi Tablo 4.7.'de görüldüğü gibi 'Etkili' temasına uygun şekildedir. Akademisyenlerin verdikleri cevaplar şu şekildedir;

A10: *“Öğrencilerin bu bakış açısını kazanması için öncelikle feminizme dair geniş okumalar yapması ve bilinçlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Feminizme dair yanlış anlamalar ve yargılardan uzak bir şekilde yalnızca cinsiyetlerin birbirine karşı herhangi bir önceliği olmadığını kabul ederek her cinsiyete eşit yaklaşarak hakların savunulması gerektiği üzerine farkındalıklarının oluşmasını destekleyebilirim. Bu hususta bol bol okuma, sorgulama, empati kurma ve seminerlere katılmanın etkili olabileceğini düşünüyorum. Sanat eğitimi alanında özellikle öğrencilerin üretim süreçlerinde bu temaları benimsemesinin daha etkili empati kurmalarını sağlayacaklarını düşünüyorum.”*

A6: *“Toplumsal ve politik boyutta ele alınan konular sanat tarihine baktığımız zaman sanatçıları etkilediğini görmekteyiz. Bu noktada bir sanatçı çevresinde*

yaşanan bu tür davranış ve eylemlerin etkisinde kalmakta ve bunu sentezleyerek kendi sanatsal kaygılarıyla içselleştirerek üretimler vermektedir. Deneyim yaşadığı çevresini detaylı süzgeçten geçiren öğrenci bu bağlamda sanatsal eserlerine de sentezlerini yansıtabilecektir. Bu durum öğrencinin eleştirel bakış açısını geliştirecek ve yaşanan olaylara farklı perspektiften bakmasını sağlayacaktır. Öğrencilerin farkındalıklarını artırmaya yönelik ise kendi alanımızla ilgili bahsi geçen konulara yönelik düzenlenen sergi gezileri düzenlenebilir. Sanat tarihinde feminist bakış açısıyla eserler üreten sanatçıların kitap ve yayınları okunabilir.”

A3: “Öncelikle ezber bilgilerle değil konuyla ilgili doğru bilgiye ulaşarak okumalı, öğrenmeli, sindirmeli ve örnek olaylar üzerinde tartışarak anlayarak yorumla ulaşmalı sonrasında resim heykel vb sanatsal çalışmalara yönelmeli”.

A2: “Öğrencilerin bolca okuması gerekmekte. Feminist bir bakış açısıyla resim yapan hem erkek hem kadın öğrencilerimiz var. Hepsi kadının yaşadığı problemi ele alır biçimde çalışmalarını yürütüyorlar. Kadın ve kadınların yaşadıkları zorlukları gözler önüne sermek istiyorlar. Farkındalık okuyarak olur, gezerek olur. Farkındalık için dikkatli bir izleyici olmak gerekir.”

Bazı akademisyenler öğrencilerin araştırma yapmaları, bu konular üzerine ilgili kaynaklardan okumalar yaparak farkındalılarının artabileceğini ileri sürerken, bazı akademisyenler ise güncel olanı takip ederek, projeler üreterek, sahada çalışarak öğrenci farkındalığının artacağına yönelik cevaplar vermişlerdir. Bu akademisyenlerin düşünceleri;

A5: “Güncel meseleleri takip etmeleri konusunda rol model olmak, cinsiyet ve hak eşitliği konulu çalışmalarda gönüllü işler yapmak ve yapmalarını desteklemek daha farkındalığı yüksek öğrenciler yetiştirmemize katkı sağlayabilir.”

A4: “Her konunun diğer konularla ilişkisi olduğunu bilinci ile; insan hakları, kadın hakları, istanbul sözleşmesi, getirdiği kazanımlar ve kaldırılmasının olumsuz yansımalarının konuşulması ve konuya ilişkin duyarlılık geliştirilmesi için proje üretmek, (bizim tür okullarda kampanya hazırlamak) konuyu çalışarak sunum yapmalarını istemek sebep sonuç ilişkisi üzerine düşünmelerini sağlayarak farkındalıklarını artırılabilir.”

A11: *“Feminist bakış açısını öğrencilerime aşılacak adına güncel haberleri takip etmelerini ve bu haberlerin etkilerini sanatsal araçlar ile ifade etmeye teşvik ediyorum. Geri dönüşler beni ve atölye öğrencilerimi tatmin eder nitelikte.”*A9, Çağdaş sanat eserlerinin bulunduğu sergilerde bu konulara sıklıkla değinildiğini ve bu eserlerden ilham alarak farkındalıklarının artacağına yönelik düşüncelerini ifade etmiştir.

A1, Ödevlendirme sistemi ile konular üzerinde farkındalık yaratma düşüncesinin olduğunu cevabına yansıtmıştır. Diğer Akademisyenlerin düşünceleri ise şu şekildedir;

A7: *“Kendi öğrencilerimi baz alarak düşündüğümde, öğrencilerimin çoğu kadın ve eserlerinde zaten kadına yönelik imgeler kullanma eğiliminde olduklarını söyleyebilirim. Ama kadının sosyolojik anlamda yaşadıkları sorunlara işaret ederek öğrencilerin bu konuda daha eleştirel bakış açısı geliştirmelerine ve bu bakış açılarını eserlerine yansıtmalarına yardımcı olunabilir.”*

A8: *“Ben olaya tamamıyla hümanist yaklaşıyorum. Daha önceki cümlelerimde de belirttiğim gibi iki cinsten eşit haklara sahip olmalı ve en önemini de her iki cinsinde evvela insan olduğu gerçeğini unutulmamalıdır.Öncelikle toplum tarafından benimsenen feminist düşünce eşittir erkek düşmanlığı bu tabuların yıkılması gerektiğini savunuyorum. Bu bağlamda gerek ortaöğretim kademelerinde gerek üniversitelerde düzenlenecek sempozyumlar, konferanslar vb. gerekse de günümüzde en etkili iletişim aracı olan sosyal platformlarda (facebook, instagram gibi) bu konuda bilgilendirici faaliyetler artırılmalı ki toplumdaki tüm kademelere ulaşılabilir. Belki çok klişe bir cümle olarak gelebilir ama eğitim şart her anlamda bir anne bir baba kendi haklarını karşıdakinin haklarını bilir ve bu manada ailedeki disiplini sağlarsa eminim ki çok daha sağlam temeller üzerine şekillenir ulaşmak istediğimiz durum. Bir Rus atasözü derki ' bir insanı değiştirmek istiyorsanız buna anneannesinden başlayın ' sanırım en toparlayıcı cümle bu olsa gerek.”*

Tablo 4.8. Akademisyenlerin Sanat Eğitiminde Feminist Yaklaşım İlişkin Bulguları

	Olumlu	Olumsuz
Sanat eğitiminde, feminist bir yaklaşımın getirdiği zorluklar ve fırsatlar nelerdir?	6	5

Tablo 4.8.'de görüldüğü üzere yazılı görüşmelerde elde edilen akademisyen görüşlerinin 6 tanesi 'olumlu' temasına uygun cevaplar verirken, 5 tanesi 'olumsuz' temasına uygun cevaplar vermiştir. Akademisyenlerin 'olumsuz' temasına yönelik cevapları şu şekildedir;

A4: *“Feminist anlayış sadece erkek olmayan bir dünya yaratmak düşüncesinden ilerlememeli, kadın ve erkeğin eşit hareket edebildiği, fikrinin önemli olduğu, yan yana çalışabildiği, konuşup tartışabildiği bir dünya anlayışıyla yürütülmelidir. İnsan olmak tek gerçeğimizdir. Kimse diğerinden üstün ya da aşağıda değildir. Fikirler tartışılır, yapılan iş tartışılır ama insanlar hakkında cinsiyet üzerinden konuşulamaz. Bu anlayışa sahip olmak ise çok sık düşüncedir.”*

A3: *“Sanat eğitimi tek başına feminist bir yaklaşım getiremez ve/veya bu yaklaşımı öğrenciye aşılayamaz. Feminist yaklaşım toplumsal olarak ve eğitim sisteminde de küçük yaşlardan itibaren verilmedikçe kendisini kabul ettirmekte zorluk çekmeye devam edecektir.”*

A8: *“Feminizm düşüncesi toplumun büyük bir kesimi tarafından iyi bilinmediği için kavram olarak yanlış algılar yaratabilmektedir. Bu tarz algının hakim olduğu bir toplumda feminizm ile ilgili sanat eserleri üretmek, yeterli kültür birikimi olmayan bazı kesimlerce tepki ile karşılanabilir.”*

A2: *“Toplum baskısı ve öğrencilerden gelecek olan tepkilerin bilinmezliğinin getirdiği zorluktur.”*

A7: *“Getirmiş olduğu zorluklara baktığımız zaman dönemimizin muhafazakar tutucu sanatsal ve ahlaki bakış açısının feminist yaklaşımıyla empati kuramadığını görebiliriz. Bu noktada sanat eğitiminde ele alınması endişe verecek konulardan biri olmakta ve hak ettiği değeri tutucu sanat eğitimcilerinden dolayı görememekte.”*

Olumsuz temasının altında birleşen akademisyenler, toplumun eril bir bakış açısıyla

yetiştiği ve feminizm konularına tepkili olduğu gözlemleyerek sanat eğitiminin olumsuz etkileneceği çerçevesinde fikirleri bir araya gelmektedir. ‘Olumlu’ temasında birleşen cevaplar ise şu şekildedir;

A1: “Her konu özelinde olduğu gibi feminizmin önünde de duvarlar inşa etmeye çalışan bir kitle var. Nihai amacımız bu duvarları aşabilmek ve ses getirebilmek olmalı. Karşı fikirlerin yükselttiği sesleri çeşitli mecralarda yankı yapmasını sağlayarak bu tip durumları fırsata çevirebiliriz.”

A11: “Bir farkındalık yaratma şansıdır.”

A5: “Kadın haklarını öğrenciler daha iyi kavrayabilir.”

A6: “...öğrencilerin empati kurma, güncel hayata dair derinlemesine sorgulama, içselleşitirilen ve kendi deneyimlerinden yola çıkan öğrencilerin kendini ifade etme özgürlüğünü kazanması, özgüven gelişitirmesi ve cesaretlenmesi fırsatlar olarak görülebilir.”

A9: “Tüm ifadeleri esasen tek bir çatıda toplayacak olursam feminizmin öncelikle sözcük olarak ne anlama geldiğini doğru bir şekilde anlamak ve anlatmak atılabilecek en büyük adımdır. Tarihsel süreçte kadına dair tabulaşmış ön yargılar kırılmalı ve kadının bu süreçteki katkıları göz ardı edilmemelidir. Düzenlenecek sanatsal etkinliklerde veya eğitim kurumlarında kadına hak ettiği itibar geri verilmeli. Kalıplaşmış ataerkil bir mantığın yerine daha hümanist bir yaklaşım sergilenmeli daha net bir ifadeyle cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ortadan kaldırılmalı. Bütün bu zorluklara rağmen feminist bakış açısı sanatta bakış açısındaki çeşitliliği artırır.”

A10: “...Sosyo ekonomik, kültürel ve sınıfsal boyutu nedeni ile bunun (cinsiyet ayrımcılığı/gender) çok kapsamlı ve derin bir konu olduğunu biliyorum ve ülke politikasından, diğer sorunlardan ayrı ele alınmasının sonuç getireceğine inanmıyorum. Ancak sanat eğitiminin, yaratıcılığın ve özgür düşüncenin önünü açarak olaylara gerçekçi bir gözle bakabilen bilinçli bireylerin yetişmesi için katkı sağladığını düşünüyorum.”

5. SONUÇ,TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, elde edilen bulgulara yönelik araştırmanın sonuç tartışma ve önerilerine yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Feminizm hareketi; kadınların ve erkeklerin siyasi, sosyal, kültürel ve kişisel yani toplumun her alanında eşit haklara sahip olmaları adına birçok eylem ve görüşü bünyesinde barındırmaktadır. Her alanda olduğu gibi sanat alanında da kadınlar kendi varlıklarını göstermek adına birçok atılım gerçekleştirmişlerdir. Bu atılımlar, Linda Noclin'in "Neden Hiç Büyük Kadın Sanatçı Yok? Makalesiyle sanat tarihindeki kadınların görmezden gelinen konuları sorgulanmaya başlamıştır. Birinci ve ikinci kuşak feminist sanatçıların eser üretimleri kadınların varlıklarını sanat tarihine hatırlatmıştır. Üçüncü kuşak feminist sanatçılar, 21. yüzyılda feminist sanat hareketinin devamlılığını sürdürmektedirler. Feminist sanatçılar, toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın bedeni, kimliği ve kadına yönelik şiddeti sorgulayarak eleştiren eserler ortaya çıkartmaktadırlar. Bu eserler başka bir bakış açısıyla toplumsal sorunları içinde barındırmaktadır. Bu toplumsal sorunları sanat ve sanat eğitimi aracılığıyla sorgulanabilir ve fark ettirilebilir. Sanatın sorgulayan, fark ettiren, iyileştiren yönü sanat eğitimi almış bireyler içinde geçerlidir. Üniversitelerin resim- iş eğitimini anabilim dalı ve Güzel sanatlar fakülteleri grafik tasarımı, resim, heykel bölümlerinde sanat eğitimi alan öğrencilerin atölye ortamında ürettikleri işlerde feminizm içinde barındırdığı konuları ele alması, bu konulardaki farkındalıkları ve feminizm kavramının kullanımıyla ilgili akademisyenlerin bakış açısını anlamlandırmak adına araştırmada nitel bir yaklaşım benimsenmiştir. Araştırmanın katılımcıları, Türkiye'deki çeşitli üniversitelerinde sanat, tasarım ve eğitim ile ilgili atölye dersleri yürüten akademisyenlerden oluşmaktadır. Araştırmaya toplam 11 akademisyen katılmıştır. Akademisyenlerin cinsiyet dağılımı 7 kadın, 4 erkek şeklindedir. Kadın katılımın fazla olması, sorulan sorulara erkek katılımcıların önyargılı şekilde yaklaşmasından ve feminizm içinde barındıran konuları çalışmalarında daha az tercih etmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Araştırmanın alt problemlerinden yola çıkılarak oluşturulan sorulara, akademisyenlerden alınan cevaplar, araştırmayı tamamlar niteliktedir.

Akademisyenlerle yapılan yazılı görüşmelerin istatistiksel çözümlenmelerinde; “Akademisyenlerin, sanatsal çalışmalarında feminizm kavramına bakış açıları nasıldır?” alt başlığına yönelik oluşturulan Tablo 4.4.’de “Kadın, cinsiyet ayrımı, kadının toplumdaki statüsü, kadın hakları ve feminizm gibi konuların sanat üretimimize yansımaları nasıldır? Bu gibi konuların sanatsal üretim sürecinize yöntem ve teknik çeşitliliği açısından etkileri nelerdir?” sorusuna 7 akademisyen ‘yansıtılmaktadır’ temasına uygun cevap verirken, 4 akademisyen ‘yansıtılmamaktadır’ temasına uygun cevap vermiştir. Akademisyenler arasında ‘Yansıtılmaktadır’ temasına yönelik verilen yanıtlar ortak notları; bu konularda farkındalık yaratmak, dikkat çekmek ve kadın temasına ön plana çıkartmak gibi kelimelerden oluşmaktadır.

Araştırmanın ikinci alt başlığı olan; “Üniversitelerin Resim- İş Eğitimi Ana Bilim Dalı ve Güzel Sanatlar fakültelerinde öğretim gören öğrencilerin Feminizm konusunu ürettikleri işlerde tercih etme sıklıkları ve farkındalık düzeyleri nasıldır?” sorusuna yönelik oluşturulan Tablo 4.5.’de “Öğrencileriniz kadın, kadının toplumdaki konumu, kadın hakları ve feminizm gibi temaları sanatsal üretimlerinde yer vermeyi tercih ediyorlar mı? Bu tür temaların öğrencilerinizin sanatsal üretimlerinde yer almasına olan bakış açınız nasıldır?” Sorusuna araştırmaya katılan akademisyenlerin 10 tanesi evet temasına yönelik yanıt verirken 1 tanesi hayır temasına yönelik cevap vermiştir. Evet, temasına yönelik cevapların ortak noktaları; kız öğrencilerin çoğunlukta olması, öğrencilerin bu konuları çalışmalarında tercih etmeleri durumunda çoğu akademisyen tarafından destek gördüğü ve öğrencilerin farklı tekniklerde aracılığıyla kadın temalı eserlerle birleştiğini gözlemlemek gibi cümleleri içermektedir.

Araştırmanın üçüncü alt başlığı olan; “Üniversitelerin Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalında ve Güzel Sanatlar Fakültelerindeki Akademisyenlerin, kadın, cinsiyet ayrımı, feminizm gibi konuların çağdaş sanatta yer almasına bakış açıları nasıldır?” Soruna yönelik oluşturulan Tablo 4.6.’da “Kadın sanatçılar ve kadın temalı sanat eserlerinin, sanat tarihindeki yeri ve kadın, cinsiyet ayrımcılığı, feminizm gibi konuların çağdaş sanatta yer alması hakkındaki düşünceleriniz nedir?” Sorusuna araştırmaya katılan akademisyenlerin hepsi “yer almalı” temasına uygun yanıtlar vermiştir. Yanıtlar, kadınların tarihsel süreç içerisinde sanat tarihinde görmezden gelindiğini, ilerleyen süreç içerisinde hakedilen konuma

geldiğini ve çağdaş sanat eserlerinde, çağdaş sanatçılar olarak kadın sanatçıları ve kadın temasını ele alan eserlerin artması gibi cümleler ortak noktası olduğu görülmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi;“Toplumsal konuları kapsayan feminizm hareketinin, sanat ve sanat eğitime yansımaları akademisyenlerin bakış açısı bağlamında düşünüldüğünde atölye derslerinde farkındalık arttırmak adına nasıl şekillenebilir?” sorusuna yönelik oluşturulan Tablo 4.7.’de “Feminist bakış açısının öğrencilerin sanatsal üretimlerine nasıl yansiyabileceğini ve çalışmalarını nasıl etkileyebileceğinizi düşünüyorsunuz? Öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği, feminizm ve kadın hakları gibi konularda farkındalıkları nasıl artırılabilir?” sorusuna akademisyenler tarafından verilen yanıtların hepsi “Etkili” temasına yöneliktir. Akademisyenlerin verdiği yanıtların ortak noktaları; öğrencilerin güncel konuları takip etmeleri, bu konular üzerinde okumalar yapmaları ve sosyal sorumluluk projelerine katılarak kendilerini geliştirmelerine yönelik cümlelerde toplanmaktadır. Atölye derslerini yürüten akademisyenler ders içeriklerine değil, öğrencinin bireysel gelişimi için kendi kendilerine çalışmalarında hem fikir oldukları görülmektedir.

Araştırmanın son alt problemi olan “Sanat eğitimde, feminist bir yaklaşımın getirdiği zorluklar ve fırsatlar nelerdir?” sorusuna yönelik oluşturulan Tablo 4.8.’de akademisyenler alt problemle aynı olan soruya, verilen yanıtlar 6 akademisyen “olumlu” temasına uygun cevap verirken 5 akademisyen “olumsuz” temasına uygun cevaplar verdiği görülmektedir. 6 akademisyenin verdiği cevaplarda feminist düşüncenin atölye derslerinde kullanılmasının önemli ve gerekli olduğu özellikle cinsiyet rolleri, sorgulama ve öğrenciler için farkındalık yaratmak açısından önemli bir araç olduğu ifadesinde toplandığı görülmektedir. Ancak diğer 5 akademisyenin yanıtları feminist düşüncenin atölye ortamında kullanımına yönelik endişelerini barındırmaktadır. Ders içeriği üzerinde olumsuz etkiler yaratılabileceğini, bazı öğrencilerin karşıt tepkilerine neden olabileceği düşüncesinde birleştiği görülmektedir.

Feminizm kavramı ülkemizde halen tartışmaya açık bir kavram olmakla birlikte anlaşılması için adımlar atılmaya devam edilmektedir. Bu araştırma o adımlardan biridir. Feminizm kavramını içinde barındırdığı toplumsal sorunların halen günümüzde de devam ettiği görülmektedir. Sanat ve sanat eğitimi aracılığıyla bu sorunları ele almak, eleştirmek, farkındalık yaratmak mümkün olduğu düşüncesiyle

çıkalan bu araştırmada, sanat eğitimcileriyle (akademisyenler) yapılan görüşmeler doğrultusunda atölye öğrencilerinin feminizm konusuna bakış açısını, ürettikleri işleri ve örnekleri ; akademisyenlerin feminizm içinde barındırdığı konulara bakış açıları bulgulandırılmıştır. Bu araştırma literatürün güçlenmesineve konunun toplumsal bir boyutu kapsamından ötürüfarklı disiplinlerle yapılan işbirliği içinde yeni çalışmalara destekleyici bir nitelik taşımaktadır.

5.2. Öneriler

- Akademisyenlerin, öğrencileri feminizm'in tarihsel süreç hakkında bilgi aktararak, feminist sanatçılar ve eserleri tanıtılmasının öğrenci çalışmalarında feminizm konularının etkinliğini arttırabilir.
- Atölye ortamında, öğrencilerin feminizm hakkındaki duygu ve düşünceleri öğrenmek adına farklı teknikler kullanılarak bir uygulama gerçekleştirmesi öğrencilerde farkındalık yaratmak için etkili olabilir.
- Toplumsal cinsiyet rolleri ve feminizm kavramları bağlantı kurularak, sanat projeleri gerçekleştirilmesi öğrenciler üzerinde etkili sonuçlar verebilir.

KAYNAKLAR

- Alakuş, A. O. ve Mercin, L. (drl.). (2011). *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Antmen, A. (2008). *Sanat, Cinsiyet: Sanat Tarihi ve Feminist Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Antmen, A. (2010). *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Antmen, A. (2012). *Sanatçılardan yazılar ve açıklamalarla 20. Yüzyıl batı sanatında akımlar*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Arat, N. (2017). *Feminizmin Abc'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Arat, Y. (1991). 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Hareketi: Liberal Kemalizmin Radikal Uzantısı. *Toplum ve Bilim Dergisi*.(53).7-19.
- Arslan, T. (2023). Performativite ve Kadın Sanatçı Bedeninde Çifte-Yabancılık: Nezaket Ekici'nin Performans Sanatında Kadın Bedeni ve Kültürel Formların İlişkiseliliği Üzerine Bir İnceleme. *Sanat Yazıları*. (49).275-296.
- Ay, Z. (2018). *Feminizm ve Murathan Mungan Şiiri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 13, Ardahan.
- Balkır, N. (2018). Bir Ana Mendieta Varmış, Bir Ana Mendieta Yokmuş. *Sanat Tarihi Dergisi*. 27(1). 251-263.
- Batur, M. ve Kuyucuk, E. (2022). Performans Sanatı ve Bedenin Sınırları. *İnönü Üniversitesi Kültür Ve Sanat Dergisi*. 8(1).44-53.
- Beauvoir, de S. (2019). *İkinci Cinsiyet*. Gülcan Acar Savran (çev.), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Butler, J. (2014). *Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*. Başak Ertür (çev.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Çaha, Ö. (2010). *Sivil Kadın: Türkiye'de Kadın ve Sivil Toplum*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Çulha, D. (2019). Barbara Kruger'in Tasarımlarını Göstergelerarasılığın Yeniden Üretim Yöntemleriyle Okumak. *Sosyal Bilimler Dergisi IBAD*. Özel sayı.38-52.
- Donovan, J. (2014). *Feminist Teori*. Aksu Bora, vd. (çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- GaigaDergi (2017). Cindy Sherman: Femeninliğe ve Cinsiyet Yargılarına Meydan Okuyan Portreler. Erişim: 11 Ekim 2023, <https://gaiadergi.com/cindy-sherman-femeninlige-cinsiyet-yargilarina-meydan-okuyan-portreler/>
- Glesne, C. (2015). *Nitel araştırmaya giriş*. Ali Ersoy ve Pelin Yalçınmoğlu (çev.), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Görsel sanatlar dersi (1-8. sınıflar) öğretmen kılavuz kitabı (2009)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı (MEB).
- Güner, A. (2010). *20.Yüzyıldan Günümüze, Kadın Sanatçıların Yaşam ve Yapıtlarında Görülen Trajedi/Melankoli İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Gürpınar, H. (2016). Feminizm ve Feminist Yaklaşımlar. Erişim: 10 Ekim 2023, <https://sosyalcalismaci.wordpress.com/feminizm-ve-feminist-yaklasimlar/>
- Hooks, B. (2019). *Feminizm Herkes İçindir Tutkulu Politika*. Ece Aydın, vd. (çev.), İstanbul: Bgst Yayınlar.

- Kaya, Ş. (2018). Kadın ve Sosyal Medya. *Gaziantep University Journal of Social Sciencess*. 17 (2).563-576.
- Keser Cihaner., S. ve Keser, N. (2011). Feminist Sanata Genel Bir Bakış. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (20). 137-148.
- Keser, İ. ve Keser, N. (2015). Kadın Tarihi İçin Bir Anıt: Akşam Yemeği Partisi.*Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 3(5).137-152.
- Kolay, H. (2015).Kadın Hareketinin Süreçleri, Talepleri ve Kazanımları.*EMO Kadın Bülteni*.(3). 5-11.
- Mendes, K., Ringrose, J. and Keller, J. (2018). #MeToo and the Promise and Pitfalls of Challenging Rape Culture Through Digital Feminist Activism, *European Journal of Women's Studies*. (25). 236-246.
- Merriam S.B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Selahattin Turan (çev.), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Millett, K. (2000). *Sexual Politics*. New York: University of Illinois Press.
- Moral, Ş. (2018). Şükran Moral Bordell-1997-8'24.*İlk Raunt Sergisi*.Erişim: 20 Kasım 2023, <https://www.ilkrauntsergi.com/sukran-moral-bordello/>
- Nochlin, L. (2022). *Neden hiç büyük kadın sanatçı yok?*.Ahu Antmen (çev.), İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- Özudoğru, Ş. (2010). Feminist Sanata İki Farklı Yaklaşım: Gerilla Kızlar ve Cindy Sherman. *Sanat ve Tasarım Dergisi*. 1(6). 111-131.
- Peterson, Gouma Thala ve Mathews Patricia (2010). Sanat Tarihinde Feminist Eleştirisi. (Ed. Ahu Antmen). *Sanat Cinsiyet Sanat Tarihi ve Feminist Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları. 13-118.
- Renkçi, T. (2014). Çağdaş Bedenin Sanatçısı: Jenny Saville. *Akdeniz Sanat*. 7(13). 137-147.
- San, İ. (2004). *Sanat ve Eğitim Yaratıcılık Temel Sanat Kuramları Sanat Eleştirisi Yaklaşımları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Sandell, R. (1979). Feminist Art Education: An Analysis of the Women's Art Movement As an Educational Force. *Studies in Art Education journal*. 20 (2). 18-28.
- Savcı, S. B. (2019). *Feminizm Işığında Arendt'e; Arendt Işığında Feminizm'e Bakmak*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı, 14, İstanbul.
- Söylemez, M. (2011). Feminist Sanat ve Yapısöküm Kadın İmgeleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (8). 1-10.
- Sturges, F. (2021). Guerrilla Girls: The whole structure of museums – who runs them, who's in them – must change.*Inews Culture*.Erişim:6 Haziran 2023, <https://inews.co.uk/culture/guerrilla-girls-art-night-billboard-nudes-museums-1058378>
- Şenyuvalı, G. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları Bağlamında Günümüz Sanatında Değişen Kadın ve Beden İmgesi*. Sanatta Yeterlik Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, İzmir.
- Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*. 3(5). 1-14.
- Tate (2020).Louise Bourgeois'in Sanatı.Erişim: 11 Ekim 2023,<https://www.tate.org.uk/art/artists/louise-bourgeois-2351/art-louise-bourgeois>
- Toprak, A.(2018). Feminist Bir Yaklaşımla Nil Yalter'in, Sanat Ortamına Katkısı. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*.1(2). 215- 234.

- Tür, Ö., Koyuncu, Ç. A. (2010). Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımı: Temelleri, Gelişimi, Katkı ve Sorunları. *Uluslararası İlişkiler*. 7(26). 3-24.
- Türkoğlu, E. (2015). *Uluslararası İlişkiler Kuramında Feminizm*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Ana Bilim Dalı, 12, Konya.
- Üner Yılmaz, P. (2010). Canan Şenol'un Yapıtlarından Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Okuması. *Yedi*. (4). 125-136.
- Withers, J. (1988). The Guerrilla Girls. *Feminist Studies, Inc, College Park*. 2(14). 284-300.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (drl.). (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yolcu, E. (2009). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yüksel, H. N., ve Cihaner Keser, S. (2023). Shirin Neshat'ın Yapıtları Üzerinden Bir Sergi Kritiği. *Sanat Ve Yorum*. (41). 59-70.

EKLER

(Ek 1)

Sanat ve Sanat Eğitiminde Feminist Yaklaşımlar

Değerli Akademisyenler,

'Sanat ve Sanat Eğitiminde Feminist Yaklaşımlar' konusu üzerine yüksek lisans tez çalışması yapıyorum. Bu çalışma kadın hakları, cinsiyet ayrımı, feminizm ve sanatta kadın figürü gibi konu başlıklarını sanat eğitimcilerinin bakış açısından incelemeye hedeflemektedir.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitimi Enstitüsü/ Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi: Gülay Beyzanur ALTUNBAŞ

1. Adınız-Soyadınız

2. Çalıştığınız Üniversite ve Bölümünüz

3. Kadın, cinsiyet ayrımı, kadının toplumdaki statüsü, kadın hakları ve feminizm gibi konuların sanat üretimimize yansımaları nasıldır? Bu gibi konuların sanatsal üretim sürecinizi yöntem ve teknik çeşitliliği açısından etkileri nelerdir?

4. Öğrencileriniz kadın, kadının toplumdaki konumu, kadın hakları ve feminizm gibi temaları sanatsal üretimlerinde yer vermeyi tercih ediyorlar mı? Bu tür temaların öğrencilerinizin sanatsal üretimlerinde yer almasına olan bakış açınız nasıldır?

5. Kadın sanatçılar ve kadın temalı sanat eserlerinin, sanat tarihindeki yeri ve kadın, cinsiyet ayrımcılığı, feminizm gibi konuların çağdaş sanatta yer alması hakkındaki düşünceleriniz nedir?

6. Feminist bakış açısının öğrencilerin sanatsal üretimlerine nasıl yansiyebileceğini ve çalışmalarını nasıl etkileyebileceğinizi düşünüyorsunuz? Öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği, feminizm ve kadın hakları gibi konularda farkındalıkları nasıl artırabilir?

7. Sanat eğitiminde, feminist bir yaklaşımın getirdiği zorluklar ve fırsatlar nelerdir?

ETİK KURUL KARARI

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
20.06.2023	6	2023-626

KARAR NO: 2023-626
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Gülay Beyzanur Altunbaş'ın Prof. Dr. Çağatay İnam Karahan danışmanlığında "Sanat ve Sanat Eğitiminde Feminist Yaklaşımlar" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket çalışmasını içeren 27052 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Gülay Beyzanur Altunbaş'ın Prof. Dr. Çağatay İnam Karahan danışmanlığında "Sanat ve Sanat Eğitiminde Feminist Yaklaşımlar" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

ÖZ GEÇMİŞ

Gülay Beyzanur ALTUNBAŞ, Tokat Güzel Sanatlar Lisesi'ni bitirdikten sonra Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Resim-İş Eğitimi bölümünden 04.06.2020 tarihinde mezun oldu. 2021 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitimi Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim- İş Eğitimi Yüksek Lisans programına girdi.

İletişim Bilgileri

ORCID ID: 0009-0008-1798-7389

Yayınlar:

1. 19.Kasım.2023- EU ExArt 2. Uluslararası Karma Sergi/Tiran
2. 05.Kasım.2023- AkdenizArt 1. Uluslararası Karma Sergi/Girne
3. 17-19.Ekim.2023- 2. Uluslararası Film Araştırmaları Sempozyumu 'Dijital Baskı ve Fotoğraf Sergisi'/Sakarya
4. 13-15.Ekim.2023- 2. Uluslararası Karma Sergi 'Gelenekselden Çağdaş Sanatın Serüveni' / Batum
5. 23.Ekim.2023- 'Atatürk ve Cumhuriyet' Temalı Jüri Uluslararası Ekslibris Sergisi /Eskişehir
6. 20.Ağustos.2023- Academy Global Exhibition Artmodern 5. Uluslararası Karma Sergi/Antalya
7. 13Ağustos2023- LATINArt 1.Uluslararası Karma Sergi /Meksika
8. 02-03Şubat 2023- IFAPC Uluslararası online Karma Sergi/Dubai